

expertisecentrum
beroepsonderwijs

Marieke Buisman en Willem Houtkoop

Laaggeletterdheid in kaart

Colofon

Titel	Laaggeletterdheid in kaart
Auteurs	Marieke Buisman en Willem Houtkoop
Datum	April 2014
Ontwerp	Design Crew
ISBN/EAN	978-94-6052-079-2
Bestellen	Via info@ecbo.nl o.v.v. bestelnummer ecbo.14-193

Dit rapport is een gezamenlijke uitgave van ecbo en Stichting Lezen & Schrijven.

Gebruik van teksten, ideeën en resultaten uit deze publicatie is vrij toegestaan, mits met bronvermelding.

Inhoudsopgave

	Woord vooraf	5
1	Inleiding	9
2	Profielen van laaggeletterden	17
3	Trends	31
4	Laaggeletterdheid in internationaal perspectief	39
5	Laaggeletterdheid en andere vaardigheden	51
6	Samenvatting en conclusies	61
	Literatuur	65
	Bijlage 1	69
	Bijlage 2	75
	Bijlage 3	79

ning
Advie
n E
odisch
Ond
veze n
nlijk
oeps be
rde r
Wet o
Opleidi
ieve lee
Meth
eidend
erlingw
jk vorm
Ber
m
; van ee
idsm ar
ount
ol TR
onds en
im voo
nnovat
als tv
sbegele
gericht
sprakt
Zorg ad
plator
io etk
Ar be
tsGen tr
r Schoo
i e va
cen tr

Woord vooraf

Nederland is één van de rijkste landen van de wereld en heeft de ambitie om bij de top van de kenniseconomieën van de wereld te horen. Er is echter geen top zonder solide basis. 1,3 miljoen mensen tussen de 15 en 65 jaar kunnen niet goed lezen en schrijven, blijkt uit het internationale *Programme for the International Assessment of Adult Competencies* (PIAAC). Tussen 1994 en 2012 steeg het aantal laaggeletterden met 200.000 mensen. Dat is net zoveel als alle inwoners van de stad Groningen. Vooral bij ouderen zien we een groot aandeel van het aantal laaggeletterden; in de leeftijd 55-65 is 1 op de 5 mensen laaggeletterd. Langer doorwerken? Uit de bijstand (blijven)? Digitale overheid? Niet voor deze 1,3 miljoen mensen.

We zien een groeiende kloof in de Nederlandse samenleving ontstaan. De kloof tussen hoger en lager opgeleiden. De Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), Sociaal en Cultureel Planbureau en nu ook PIAAC laten zien dat deze kloof langzaam groeit. Dit is een gevaar voor de cohesie van de samenleving. Hoger opgeleiden zijn, zo laten vele onderzoeken zien, optimistischer over de toekomst. Niet alleen over die van hen, maar ook die van de samenleving als geheel. Het pessimisme van lager opgeleiden is helaas terecht. Niet goed kunnen lezen, schrijven en rekenen leidt tot een slechtere gezondheid, minder kansen op de arbeidsmarkt en veel hogere kosten voor uitkeringen, bijvoorbeeld.

Maar er zijn ook positieve berichten. Zo laat PIAAC zien dat Nederland in internationaal perspectief goed presteert. Het gemiddeld aantal laaggeletterden ligt bijvoorbeeld onder het PIAAC-gemiddelde en het aantal Nederlandse laaggeletterde jongeren is relatief laag in vergelijking tot jongeren in het Verenigd Koninkrijk en Duitsland.

Maar dit is geen reden om achterover te leunen. Het is juist een teken om door te gaan met het stimuleren van taalscholing en leesbevordering. Een taak die wij, met onze samenwerkingspartners, voort blijven zetten. Om een effectieve aanpak te ontwikkelen is diepgaande kennis noodzakelijk. Alleen met inzicht en kennis kunnen we effectieve interventies ontwikkelen.

Laaggeletterdheid in kaart is een coproductie van het Expertisecentrum Beroepsonderwijs en Stichting Lezen & Schrijven. Ik hoop dat deze publicatie u inspireert geletterdheid in Nederland samen met ons aan te pakken.

Merel Heimens Visser
Algemeen directeur

Stichting Lezen & Schrijven

April 2014

onde
escomm
xam inc
innove
erwijs
Bed
ontw ikl
evolking
verw (

op het f

ngs- en
Advie
e romge
odisch
e
veze n
ning
roeps b
Orga
erde r
ktgekw
Wet (

n eor (

Opleic
r b
ieve lee
weede
eidend

ijk vorn
vieste ;
m
oming
idsm al
rum
ol T
an **On**
um voc

HOOFDSTUK

01

ning
Advie
n E
odisch
Ond
veze n
nlijk
oeps be
rde r
Wet o
Opleidi
ieve lee
Meth
eidend
erlingw
jk vorm
Ber
m
; van ee
idsm ar
punt
ol TR
ondsne
im voo
nnovat
als tv
sbegele
gericht
sprakt
Zorg ad
plator
io etk
Ar be
tsGen tr
r Schoo
i e va
cen tr

Inleiding

1.1 Over dit rapport

Laaggeletterdheid in kaart past binnen een lange traditie van thematische aandacht voor het probleem van laaggeletterdheid in Nederland. In 1994 werd het IALS-onderzoek (*International Adult Literacy Survey*) uitgevoerd; het eerste onderzoek in Nederland naar de kernvaardigheden van volwassenen. Een van de opvallendste resultaten was het grote aantal mensen dat moeite had met lezen en met rekenen; de laaggeletterden en laaggecijferden. Dit trok veel publieke en beleidsaandacht en leverde hernieuwde aandacht voor het probleem van de laaggeletterdheid op.

In 2007 werd het ALL-onderzoek (*Adult Literacy and Life Skills Survey*) uitgevoerd. Op basis van de ALL-gegevens verscheen in 2011 *Laaggeletterdheid in Nederland* (Fouarge e.a., 2011). Deze rapportage maakte onder meer duidelijk dat laaggeletterdheid geen uniform probleem is en dat laaggeletterden geen uniforme groep vormen, maar gedifferentieerd moeten worden naar verschillende doelgroepen die elk om een eigen aanpak vragen. Ook werden in het ALL-onderzoek manieren aangegeven om verschillende groepen laaggeletterden te bereiken. Dergelijke inzichten lagen ook ten grondslag aan het initiatief 'Taal voor het Leven' dat in 2012 onder leiding van Stichting Lezen & Schrijven is gestart. Het meest recente onderzoek naar kernvaardigheden (PIAAC, *Programme for the International Assessment of Adult Competencies*) werd in 2012 uitgevoerd. In deze publicatie brengen we de resultaten rondom laaggeletterdheid uit dat onderzoek in kaart. We geven de belangrijkste resultaten uit het nationale PIAAC-rapport *Kernvaardigheden voor werk en leven* weer, aangevuld met nieuwe cijfers over laaggeletterdheid. Ook geven we de ontwikkeling van laaggeletterdheid in de tijd weer, door PIAAC met IALS en ALL te vergelijken. In bijlage 1 wordt de relatie tussen deze onderzoeken uitgelegd.

1.2 Wat zijn kernvaardigheden?

Participatie in het dagelijks leven en deelname aan de arbeidsmarkt vragen om voldoende kennis en vaardigheden. Ontwikkelingen zoals globalisering, flexibilisering van de arbeidsmarkt en het toenemende belang en de complexiteit van ict leiden ertoe dat bijvoorbeeld werkgevers meer eisen stellen aan de vaardigheden van mensen. Het zijn processen die iedereen raken, ook de mensen waarover dit rapport gaat: de laaggeletterden.

Om het niveau van kennis en vaardigheden in kaart te brengen, deed Nederland mee aan PIAAC. Dit is een grootschalig internationaal onderzoek dat het niveau en het gebruik van kernvaardigheden onder 16- tot en met 65-jarigen in kaart brengt. Het onderzoek is onder leiding van de OECD (*Organisation for Economic Co-operation and Development*) uitgevoerd in 24 landen. Het laat zien hoe het is gesteld met de taalvaardigheid, rekenvaardigheid en het probleemoplossend vermogen van volwassenen. Deze vaardigheden noemen we **kernvaardigheden** omdat ze essentieel zijn voor het begrijpen, analyseren en gebruiken van informatie die we in het dagelijks leven en op het werk gebruiken. Het gaat dan om informatie in teksten, figuren of grafieken, zowel online als op papier. De OECD noemt deze vaardigheden *key information processing skills*. De OECD benadrukt daarmee dat het niet alleen gaat om het vinden en begrijpen van informatie, maar ook om de toepassing ervan: je moet er iets mee kunnen doen (OECD, 2013).

Hoe kunnen we deze vaardigheden karakteriseren? In het rapport *Kernvaardigheden in Nederland* werd hierover het volgende opgemerkt: “In de Engelstalige publicaties worden de hier gemeten vaardigheden aangeduid als *foundation skills*. In eerdere Nederlandstalige publicaties is dat veelal vertaald als ‘basisvaardigheden’” (Houtkoop, 1999; Fouarge, Houtkoop & Van der Velden, 2011). Deze term wordt ook vaak gebruikt in het publieke debat. Toch kiezen we ervoor om de term ‘kernvaardigheden’ te gebruiken. Dit omdat basisvaardigheden vaak geassocieerd worden met een laag of minimumniveau van vaardigheden die men zou moeten beheersen. Terwijl het bij kernvaardigheden gaat om beheersingsniveaus die van zeer eenvoudig tot zeer complex lopen. Slechts zeer weinigen scoren op de hoogste niveaus van deze vaardigheden.

Taalvaardigheid

Dit rapport focust op een van die kernvaardigheden, namelijk **functionele taalvaardigheid of geletterdheid**. Bij taalvaardigheid gaat het om het **begrijpen en analyseren** van geschreven teksten, maar ook om met die informatie adequaat te kunnen **handelen**, er iets mee te kunnen doen. Bijvoorbeeld een formulier invullen, een routeplanner gebruiken, informatie uit een bijsluiter halen of financiële producten beoordelen. Bovendien omvat het concept taalvaardigheid in PIAAC ook digitale teksten. Schrijfvaardigheid is in PIAAC niet gemeten. Ook aan het gebruik van vaardigheden is in PIAAC veel aandacht besteed. Kernvaardigheden – dus ook taalvaardigheden – worden verworven, onderhouden en al dan niet verder ontwikkeld door dagelijks gebruik, door de omgang met taal-, reken- en ict-taken. In deze context wordt de stelling *use it or lose it* vaak gebruikt: voor het behoud van kennis en vaardigheden is het belangrijk om ze te gebruiken.

1.3 Waarom zijn kernvaardigheden van belang?

PIAAC geeft inzicht in de wijze waarop mensen kernvaardigheden ontwikkelen en onderhouden

en de mate waarin ze deze vaardigheden gebruiken op het werk en in het dagelijks leven. Daarnaast laat PIAAC ook de economische en maatschappelijke opbrengsten van deze vaardigheden zien. Onderzoek toont aan dat de beheersing van dergelijke kernvaardigheden nauw samenhangt met succesvol participeren van individuen in de maatschappij in het algemeen en op de arbeidsmarkt in het bijzonder. Individuen die over een lager niveau van kernvaardigheden beschikken, zijn vaker werkloos, hebben een lager inkomen, hebben een slechtere gezondheid en zijn minder politiek en maatschappelijk actief (Leuven, Oosterbeek & Van Ophem, 2004; Rudd, Kirsch & Yamamoto, 2004; Heckman, Stixrud & Urzua, 2006; Schuller & Desjardin, 2007; Statistics Canada & OECD, 2008).

Economische uitkomsten

Kernvaardigheden zijn vaak nodig om bepaalde taken op het werk te kunnen uitvoeren. Denk aan het lezen van rapporten of memo's, het kunnen begrijpen of interpreteren van grafieken of ander cijfermateriaal, of het kunnen opzoeken van informatie op internet. Al deze taken vereisen kernvaardigheden op het gebied van geletterdheid, gecijferdheid of probleemoplossend vermogen. Deze kernvaardigheden zijn zowel direct als indirect van belang voor het goed kunnen uitoefenen van een beroep of functie. Ze vormen namelijk ook de basis voor de ontwikkeling van meer specifieke vaardigheden die nodig zijn op de arbeidsmarkt, zoals complexe digitale vaardigheden.

Het hebben van een voldoende niveau van vaardigheden is niet alleen goed voor de positie van elke Nederlander, maar ook voor de positie van Nederland als geheel: het draagt bij aan economische groei (Hanushek & Woessmann, 2009). Idealiter beschikt een beroepsbevolking over een hoog gemiddeld vaardigheidsniveau, met daarnaast weinig mensen met een laag vaardigheidsniveau.

Kernvaardigheden zijn ook van belang voor andere domeinen in het leven. Om succesvol te kunnen participeren in een maatschappij die steeds complexer wordt, hebben mensen vrijwel dezelfde kernvaardigheden nodig als op de arbeidsmarkt. Individuen moeten de krant kunnen lezen, boekingen doen via internet, belastingaangiftes invullen, bijsluiters van medicijnen lezen of financiële producten kunnen beoordelen. Al deze activiteiten vereisen een bepaald niveau van taalvaardigheid, rekenvaardigheid of probleemoplossend vermogen.

1.4 Hoe zijn de kernvaardigheden gemeten?

De testen voor taal- en rekenvaardigheid en probleemoplossend vermogen van PIAAC werden bij de respondenten thuis afgenomen. Ze vulden daarnaast een uitgebreide achtergrondvragenlijst in. De testen en vragenlijst werden op een laptop uitgevoerd. Respondenten die dat echter niet wilden of konden, vulden een papieren versie in. In Nederland volgde 10% van de respondenten de 'papieren route'.

De instrumenten van PIAAC – de testen en de achtergrondvragenlijst – zijn afgenomen onder een steekproef van de Nederlandse bevolking van 16 tot en met 65 jaar. Het ging om mensen die niet in een instelling verbleven en in Nederland woonden. Het uiteindelijke responspercentage bedroeg 51%: 5.170 respondenten. De resultaten zijn gewogen, zodat ze een representatief beeld geven van de Nederlandse bevolking van 16 tot en met 65 jaar.¹

1.5 Rapportage van de kernvaardigheden; schalen en niveaus

Voor elk van de vaardigheidsgebieden (taalvaardigheid, rekenvaardigheid en probleemoplossend vermogen) worden de resultaten weergegeven op een schaal oplopend van 0 tot 500. Respondenten en testitems worden op deze schaal weergegeven, in oplopende graad van kunde (voor personen) en moeilijkheid (voor testitems).²

De scores zijn daarnaast ingedeeld in niveaus: voor taal- en rekenvaardigheid zijn vijf beheersingsniveaus gedefinieerd. In bijlage 1 worden deze niveaus weergegeven. De niveaus zijn beschrijvend van aard en behulpzaam bij de interpretatie van de resultaten. Ze beschrijven de kenmerken van de taken die volwassenen met een bepaald vaardigheidsniveau succesvol kunnen uitvoeren. Het zijn echter geen standaarden of *benchmarks* die voor bepaalde doelen bereikt moeten worden.

In dit rapport concentreren we ons op niveau 1 van taalvaardigheid. Dit is het niveau van laaggeletterdheid zoals dat ook in eerdere rapporten, in het werk van Stichting Lezen & Schrijven en in het publieke debat is gebruikt. Op dit niveau beschikken mensen over een elementair basisvocabulaire, en kunnen eenvoudige informatie uit korte zinnen en teksten halen. Daarbij is niet of nauwelijks sprake van afleidende informatie. Ze hebben moeite om verschillende soorten informatie te vergelijken, te contrasteren of te beredeneren. Op de schaal van 0 tot 500 scoren laaggeletterden onder 226 punten. Nieuw is dat de OECD binnen het niveau van laaggeletterdheid (niveau 1) een onderscheid maakt tussen zeer laaggeletterd (tot en met 175 punten) en laaggeletterd (tussen 175 en 225 punten). Waar relevant maken we in dit rapport dat onderscheid tussen deze niveaus. In Nederland zijn er overigens maar weinig mensen die zeer laaggeletterd zijn. Dat maakt een nadere analyse al snel onmogelijk. Waar relevant kijken we naar niveau 2 van de taalvaardigheidsschaal (schaalbereik 226 -275). Mensen die helemaal niet kunnen lezen, hebben niet aan PIAAC deelgenomen. Zij kunnen de testen die PIAAC gebruikt, niet maken. Analfabeten maken dan ook geen deel uit van de gegevens waarover hier wordt gerapporteerd. Niveau 1 is vergelijkbaar met het 1F-referentieniveau van de commissie-Meijerink (zie ook bijlage 2).

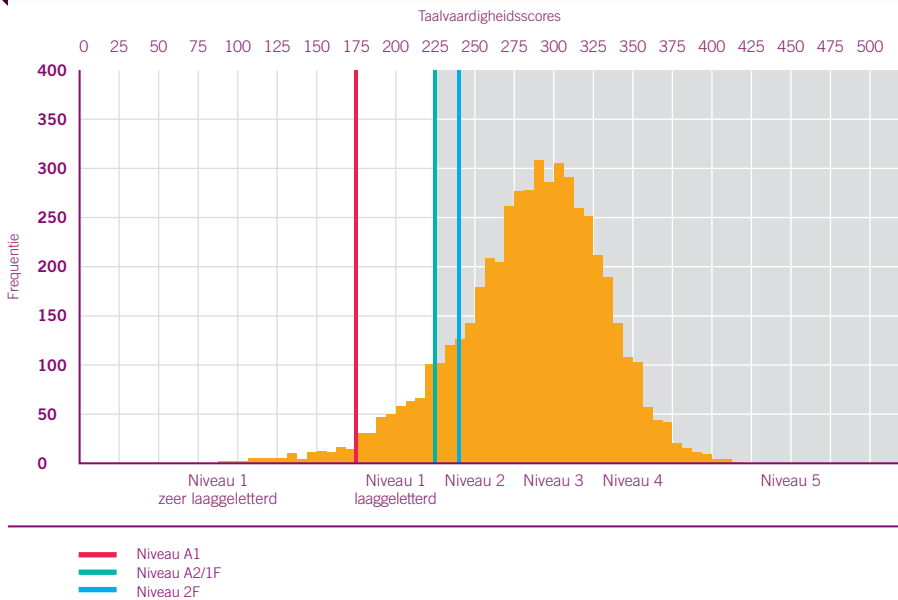
1 Zie voor meer achtergrondinformatie over de steekproeftrekking, de respons en de weging het PIAAC Technical Report (OECD, 2013).

2 Zie voor een meer uitgebreide beschrijving van de achterliggende methodologie van de schaalconstructie: OECD, 2013.

Stichting Lezen & Schrijven rekent zowel het gebied tot referentieniveau 1F (laaggeletterd) als het gebied tot referentieniveau 2F tot haar werkterrein, in aansluiting op de ervaringen van het veld. Dit laatste gebied ligt waarschijnlijk tussen niveau 1 en niveau 2 van de PIAAC-niveaus. Niveau 2F wordt beschouwd als het burgerschapsniveau: het minimumniveau van taal en rekenen dat volwassenen moeten beheersen om volwaardig te kunnen participeren in de samenleving. Uit het PIAAC-onderzoek blijkt dat mensen van wie het niveau van taal- en rekenvaardigheden onder de 240-puntengrens valt, een lagere kans hebben om actief deel te nemen aan de arbeidsmarkt (Buisman e.a., 2013). Deze mensen presteren op niveau 2, net boven het niveau van laaggeletterdheid, maar vallen ons inziens wel binnen de ‘gevaarzone’ (zie ook Fouarge e.a., 2011). Hoe niveau 2F zich precies verhoudt tot PIAAC is een thema voor verder onderzoek. Figuur 1.1 geeft de verdeling van taalvaardigheden in Nederland plus niveaus weer. Hierbij moet worden opgemerkt dat de PIAAC-vaardigheidsniveaus en de referentieniveaus niet direct vergelijkbaar zijn (zie bijlage 2). De posities van de referentieniveaus moeten dan ook als schattingen worden beschouwd.

Figuur 1.1 Frequentieverdeling van taalvaardigheidsscores in Nederland

Figuur 1.1 illustreert het belang van het onderscheid binnen de groep laaggeletterden. De term ‘laaggeletterd’ roept vaak het beeld op van mensen die met (zeer) grote taaldeficiënties te maken hebben en die zich op de grens tussen analfabetisme en basale geletterdheid bevinden. Dat beeld is echter niet van toepassing op de meeste mensen die onder niveau 2 van taalvaardig-

heden presteren. Dit blijkt uit de frequentieverdeling van taalvaardigheidsscores in de figuur. We zien dat mensen onregelmatig zijn verspreid over de scores binnen niveau 1: 0 tot en met 225 punten. De meesten bevinden zich aan de rechterkant van de schaal, in de buurt van de grens met niveau 2. De problemen waar de mensen aan de linkerkant van de schaal – tot en met 175 punten – mee worden geconfronteerd, zijn zonder twijfel groot. Ze zijn echter niet per se maatgevend voor alle mensen op niveau 1.

Zeer laaggeletterde volwassenen (schaalwaarde lager dan 176) kunnen korte teksten over bekende onderwerpen lezen en één stukje informatie vinden dat dezelfde vorm heeft als de taak of vraag. Er wordt alleen om een elementaire woordenschat gevraagd. Laaggeletterde volwassenen (schaalwaarde 176 tot en met 225) volwassenen korte papieren of digitale teksten lezen om één stukje informatie te vinden dat identiek is aan de taak of vraag. Volwassenen op dit niveau kunnen simpele formulieren invullen, beschikken over een elementaire woordenschat, begrijpen de betekenis van zinnen en kunnen eenvoudige teksten lezen. Op niveau 2 (schaalwaarde 226 tot en met 275) kunnen volwassenen twee of meer stukjes informatie integreren. Ze kunnen informatie vergelijken, contrasteren of erover reflecteren en ze kunnen eenvoudige gevolgtrekkingen maken. Ook kunnen ze binnen digitale teksten navigeren om op verschillende plekken in een tekst informatie te zoeken en te vinden.

Aantallen laaggeletterden

Hoeveel mensen – procentueel en in absolute aantallen – zijn laaggeletterd? In tabel 1.1 staan de percentages en absolute aantallen voor de verschillende taalvaardigheidsniveaus. Onder de volwassen bevolking van 16 tot en met 65 jaar is het percentage laaggeletterden 11,9%. Daarbinnen is 2,6% zeer laaggeletterd en 9,3% laaggeletterd. In absolute aantallen gaat het om 1,3 miljoen laaggeletterden, waarvan 300.000 zeer laaggeletterd en 1 miljoen laaggeletterd zijn.

Ter informatie zijn ook de laaggecijferden weergegeven: het percentage mensen op niveau 1 van de rekenvaardigheidsschaal. Dit bedraagt 13,5%. Vaak komen laaggeletterdheid en laaggecijferdheid samen voor. Rond de 970.000 mensen zijn zowel laaggeletterd als laaggecijferd.

Tabel 1.1 Omvang van taalvaardigheid op niveau 1 en 2 en rekenvaardigheid op niveau 1 in Nederland 16-65 jaar

	Percentage	Absoluut
Taalvaardigheid niveau 1	11,9%	1.300.000
Waarvan taalvaardigheid onder niveau 1	2,6%	300.000
Taalvaardigheid niveau 1	9,3%	1.000.000
Rekenvaardigheid niveau 1	13,5%	1.500.000

HOOFDSTUK

02

ning
Advie
n E
odisch
Ond
veze n
nlijk
oeps be
rde r
Wet o
Opleidi
ieve lee
Meth
eidend
erlingw
jk vorm
Ber
m
; van ee
idsm ar
ount
ol TR
ondsne
im voo
nnovat
als tv
sbegele
gericht
sprakt
Zorg ad
plator
io etk
Ar be
tsCen tr
r Schoo
i e va
cen tr

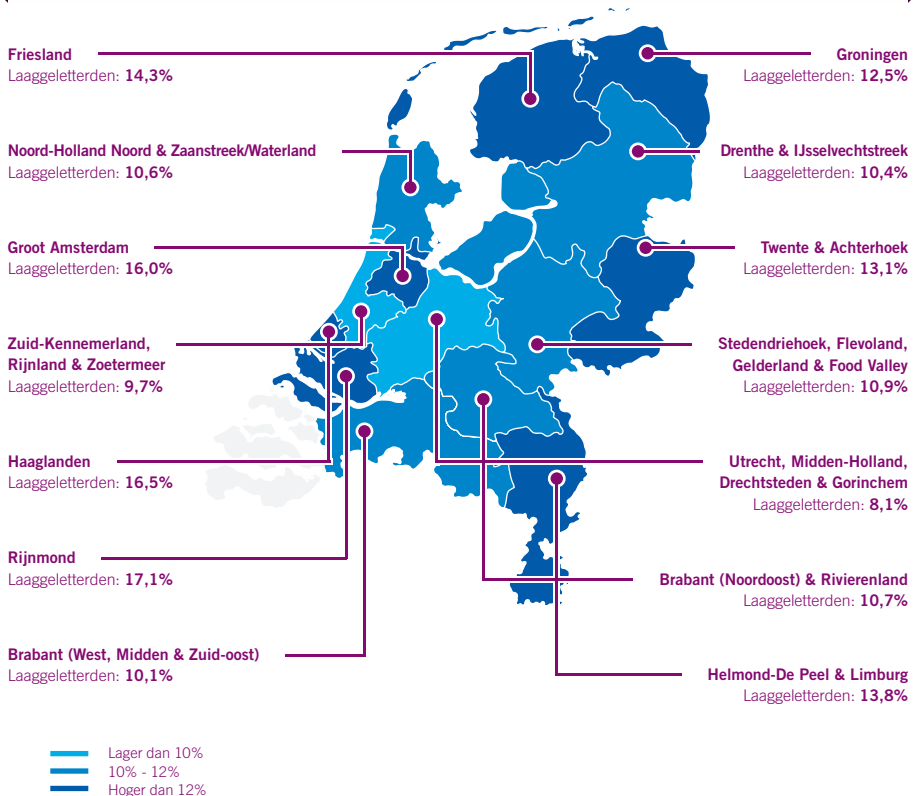

Profielen van laaggeletterden

2.1 Regionale spreiding

In dit hoofdstuk brengen we de omvang van laaggeletterdheid in Nederland in kaart. Hoe ziet de groep laaggeletterden eruit? Allereerst kijken we naar de geografische spreiding van laaggeletterdheid. Figuur 2.1 toont het percentage laaggeletterden naar arbeidsregio's.

Figuur 2.1 Percentage laaggeletterden (niveau 1) per arbeidsmarktregio

Laaggeletterden zijn oververtegenwoordigd in de grote steden. In de G4 (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht) is 16,9% van de inwoners laaggeletterd. Dat is beduidend hoger dan het landelijk gemiddelde van 11,9%. Ook zien we verschillen in herkomst: van de allochtonen van de eerste generatie die buiten de G4 wonen, is 33% laaggeletterd. Binnen de G4 is dat 53%. In de regio's zien we relatief meer laaggeletterden in Friesland en Helmond-De Peel en Limburg en relatief minder in Zuid-Kennemerland, Rijnmond en Zoetermeer en Utrecht.

2.2 Laaggeletterdheid naar achtergrondkenmerken

In tabel 2.1 staat het percentage laaggeletterden in Nederland volgens een aantal achtergrondkenmerken. In de man-vrouwverdeling valt op dat vrouwen wat vaker laaggeletterd zijn: 12,7% van de vrouwen tegenover 11,2% van de mannen. De verschillen zijn echter niet significant. Ouderen zijn vaker laaggeletterd dan jongeren: onder ouderen loopt het percentage laaggeletterden op van 14,1% onder de 45- tot en met 54-jarigen tot ruim 21,5% van de 55-plussers. De verschillen in laaggeletterdheid in relatie tot onderwijsniveaus zijn groot. 42,3% van de mensen die maximaal de lagere school hebben afgerond, zijn laaggeletterd. Dat geldt ook voor bijna een kwart van de mensen zonder afgeronde mbo 2-opleiding. Deze mensen hebben geen startkwalificatie behaald.

Het percentage laaggeletterden is lager dan het landelijk gemiddelde onder de groep mensen die een mbo 2-opleiding of hoger heeft afgerond. Vanaf havo/vwo neemt het percentage laaggeletterden scherp af. Laaggeletterden zijn sterk oververtegenwoordigd onder allochtonen van de eerste generatie meer dan een derde is laaggeletterd. Bij de allochtonen van de eerste generatie die thuis vooral een andere taal dan het Nederlands spreken, ligt het percentage nog hoger: 40% van deze groep is laaggeletterd.

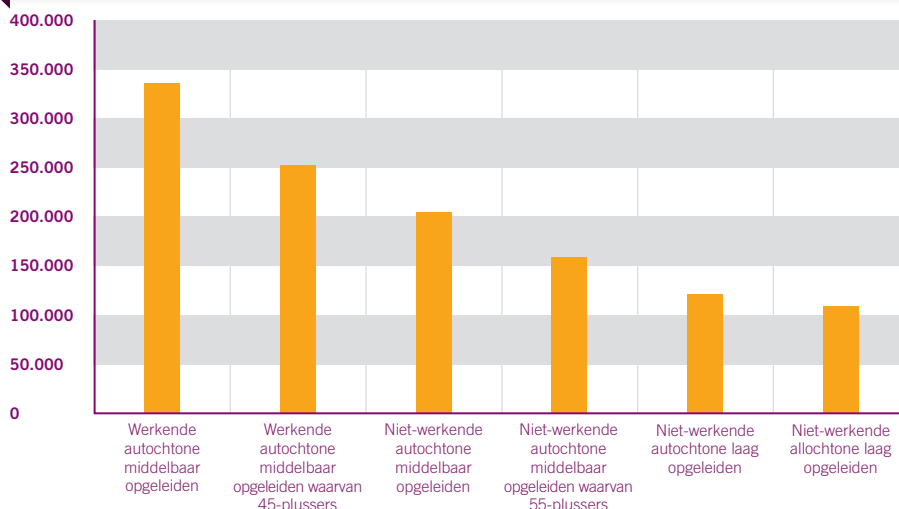
Tabel 2.1 Profiel van laaggeletterden, 16-65 jaar

		Percentage laaggeletterd
Geslacht	Man	11,2%
	Vrouw	12,7%
Leeftijd	16-24 jaar	5,0%
	25-34 jaar	8,1%
	35-44 jaar	8,9%
	45-54 jaar	14,1%
	55-65 jaar	21,5%
Opleidingsniveau	Lager onderwijs	42,3%
	Vmbo-bb-kb/mbo-1	24,4%
	Vmbo-gl/tl	14,0%
	Mbo 2 of hoger	9,2%
	Havo/vwo	2,9%
	Hbo	2,3%
	Wo	2,5%
Herkomst	Autochtoon	8,2%
	Allochtoon, 1 ^e generatie	37,0%
	Allochtoon, 2 ^e generatie	9,0%

Bron: Buisman e.a., 2013.

In tabel 2.1 is met een aantal achtergrondkenmerken het percentage laaggeletterden onder de beroepsbevolking in kaart gebracht. In figuur 2.2 zien we welke combinaties van deze achtergrondkenmerken relatief vaak voorkomen onder laaggeletterden. We kijken daarbij naar absolute aantallen. De grootste groep laaggeletterden bestaat uit oudere autochtonen die een middebare beroepsopleiding hebben gevolgd: 540.000 personen. Daarbinnen vormen werkenden de grootste groep. Het is duidelijk dat het hier niet om een marginale groep gaat; het zijn middelbaar opgeleiden, vaak wat ouder, waarvan een flink deel werk heeft. Daarnaast vormen 120.000 autochtone en 108.000 allochtone niet-werkende lager opgeleiden twee relatief grote laaggeletterde groepen.

Figuur 2.2 Aantal laaggeletterden naar combinaties van achtergrondkenmerken, absolute aantallen

Buisman e.a., 2013.

Gezinssamenstelling

Laaggeletterden met minderjarige kinderen zijn bijna net zo vaak man als vrouw. We vinden tussen hen geen grote verschillen. Onder vrouwen met volwassen kinderen vinden we grotere percentages laaggeletterden dan onder mannen met volwassen kinderen (zie tabel 2.2).

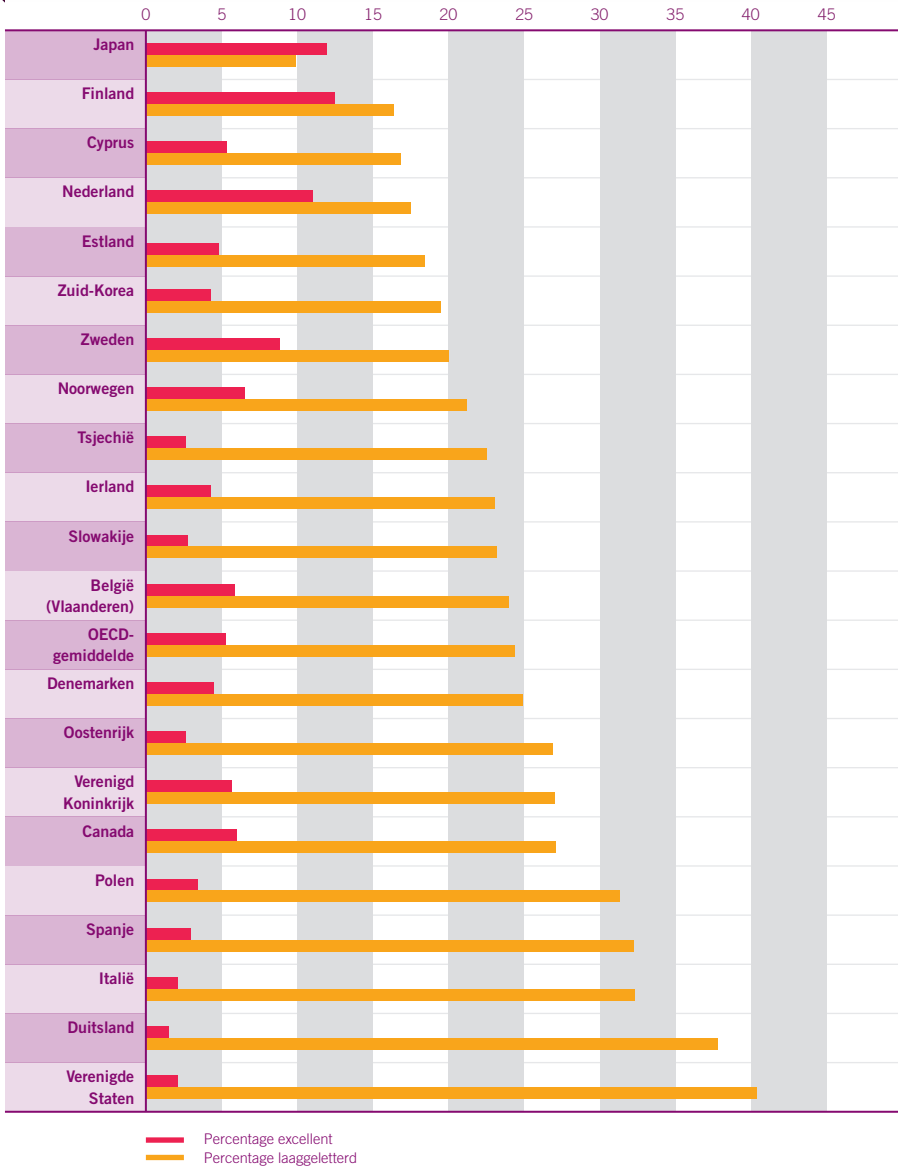
Tabel 2.2 Percentage laaggeletterden met kinderen naar geslacht

Leeftijd van jongste kind	Geslacht	Percentage
Tot 18 jaar	Man	49,5%
Tot 18 jaar	Vrouw	50,5%
18+	Man	38,2%
18+	Vrouw	61,8%

In figuur 2.3 kijken we naar de invloed van het opleidingsniveau van ouders op het taalvaardigheidsniveau van hun kinderen. Dat doen we door te kijken naar mensen met twee laagopgeleide ouders. Binnen deze groep vergelijken we het percentage mensen met zeer hoge niveaus van vaardigheden (excellenten, taalniveau 4 en 5 in PIAAC) met het percentage laaggeletterden (taalniveau 1 in PIAAC).

Figuur 2.3 Percentage laaggeletterden en excellenten met laagopgeleide ouders

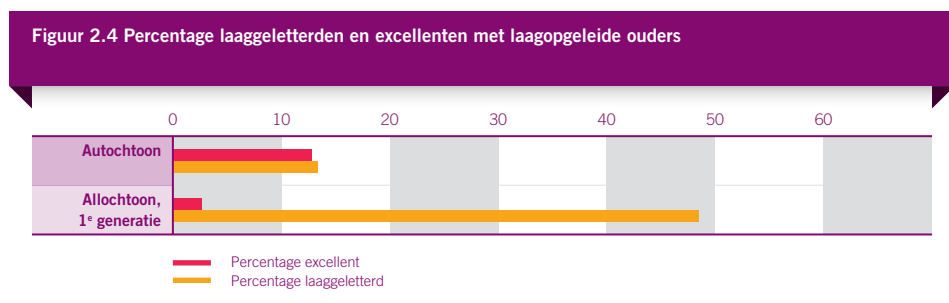

Bron: Buisman e.a., 2013.

In Nederland speelt het opleidingsniveau van ouders een relatief kleine rol bij het behalen van een laag of hoog taalvaardigheidsniveau: 17,5% van de laaggeletterden heeft twee laag-

opgeleide ouders. In vergelijking met andere landen presteert Nederland daarmee goed, zo blijkt uit figuur 2.3. De achterstandsrisico's van mensen met twee laagopgeleide ouders zijn ten opzichte van andere landen relatief klein. Nederland behoort daarmee tot de meest egalitaire landen uit het PIAAC-onderzoek.

Voor de allochtonen van de eerste generatie in Nederland is het beeld minder rooskleurig. Voor deze groep geldt dat 48,1% van de mensen in deze groep met twee laagopgeleide ouders, zelf laaggeletterd is. Onder autochtonen is 13,1% van de mensen met twee laagopgeleide ouders laaggeletterd. In deze groep is het percentage laaggeletterden en excellenten vrijwel gelijk (zie figuur 2.4).

Leeftijd nader bekeken

We zagen eerder al dat laaggeletterdheid vaker onder ouderen voorkomt. Uit het PIAAC-onderzoek weten we dat leeftijd een negatief effect heeft op taalvaardigheden: hoe ouder, hoe lager het niveau. Als we deze groep oudere laaggeletterden nauwkeuriger bekijken, dan valt op dat we onder de groep 45-plussers significant meer laaggeletterde vrouwen dan mannen vinden (zie tabel 2.3). En als we naar de leeftijdsopbouw van laaggeletterden en het land van herkomst kijken, zien we dat een zeer grote groep (meer dan de helft van de 55-plussers) onder de oudere allochtonen van de eerste generatie laaggeletterd is (zie tabel 2.4).

Tabel 2.3 Leeftijd naar geslacht

Leeftijd	Man percentage niveau 1	Vrouw percentage niveau 1	Significant verschil man-vrouw
Jonger dan 25 jaar	5,0%	5,1%	n.s.
25-34 jaar	8,0%	8,2%	n.s.
35-44 jaar	8,0%	9,9%	n.s.
45-54 jaar	13,1%	15,1%	Mannen scoren significant beter
55 plus	20,1%	22,9%	Mannen scoren significant beter

Bron: Buisman e.a., 2013.

Tabel 2.4 Leeftijd naar etniciteit

Leeftijd	Percentage laaggeletterd allochtoon, 1 ^e generatie	Percentage laaggeletterd autochtoon	Significant verschil autochtoon-allochtoon
Jonger dan 25 jaar	N.v.t.	3,7%	N.v.t.
25-34 jaar	33,3%	3,2%	Autochtoon scoort significant beter dan allochtoon, 1 ^e generatie
35-44 jaar	36,9%	3,7%	Autochtoon scoort significant beter dan allochtoon, 1 ^e generatie
45-54 jaar	41,5%	9,5%	Autochtoon scoort significant beter dan allochtoon, 1 ^e generatie
55 plus	50,7%	18,5%	Autochtoon scoort significant beter dan allochtoon, 1 ^e generatie

Onderwijs: het belang van een startkwalificatie

Zoals eerder vermeld, wordt de term startkwalificatie gebruikt om het minimumniveau van onderwijs aan te duiden dat nodig is om kans te maken op duurzaam geschoold werk in Nederland. De grens tussen wel/geen startkwalificatie ligt bij een afgeronde mbo 2-opleiding. Uitstromen uit het onderwijs met een diploma lager dan mbo-niveau 2 wordt als voortijdig schoolverlaten

beschouwd. We zien duidelijke verschillen in vaardigheidsniveaus van mensen met en zonder startkwalificatie. Gemiddeld presteert de groep zonder startkwalificatie voor taal en rekenen op niveau 2, dat is een niveau onder diegenen die wel een startkwalificatie hebben. 14,9% van de mensen tot 35 jaar zonder startkwalificatie is laaggeletterd. Dat geldt voor slechts 3% van de mensen met een startkwalificatie. Het verschil is significant. Ook is 20,6% van de mensen zonder startkwalificatie laaggecijferd.

2.3 Participatie op de arbeidsmarkt

Een voldoende vaardigheidsniveau is belangrijk om volwaardig op de arbeidsmarkt te kunnen participeren. Uitgaand van arbeidsmarktparticipatie zien we duidelijke verschillen in mate van laaggeletterdheid. 16,2% van de werklozen is laaggeletterd, tegenover zo'n 9% van de werkenden. Deze verschillen zijn niet significant. Mensen die langere tijd werkloos zijn, behoren echter wel vaker tot de laaggeletterde doelgroep. 24,8% van deze groep is laaggeletterd. Dat geldt niet voor de groep recent werklozen: van de mensen die minder dan 12 maanden voor het onderzoek een baan hebben verloren, is 10,7% laaggeletterd. 22,3 % van de mensen die buiten de beroepsbevolking vallen (gepensioneerden en arbeidsongeschikten), is laaggeletterd (zie tabel 2.5). Enerzijds kan het zo zijn dat het niveau van vaardigheden sneller achteruit gaat onder mensen die er gedurende langere tijd geen aanspraak op doen: 'use it or lose it'. Anderzijds hebben mensen met lage vaardigheidsniveaus een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt en vinden zij mogelijk lastiger een nieuwe baan.

Tabel 2.5 Percentage laaggeletterden naar arbeidsmarktstatus

Arbeidsmarktstatus	Percentage van de 16-65-jarigen op niveau 1
Werkend	9,0%
Werkloos	16,2%
Werkloos waarvan korter dan 12 maanden	10,7%
Werkloos waarvan langer dan 12 maanden	24,8%
Buiten beroepsbevolking	22,3%

Bron: Buisman e.a., 2013.

Laaggeletterden werken relatief vaak in loondienst: dit geldt voor ruim 80% en wijkt weinig af van mensen met hogere vaardigheidsniveaus. Laaggeletterden hebben wel relatief minder vaak een vast contract, dit wijst mogelijk op een meer kwetsbare arbeidsmarktpositie.

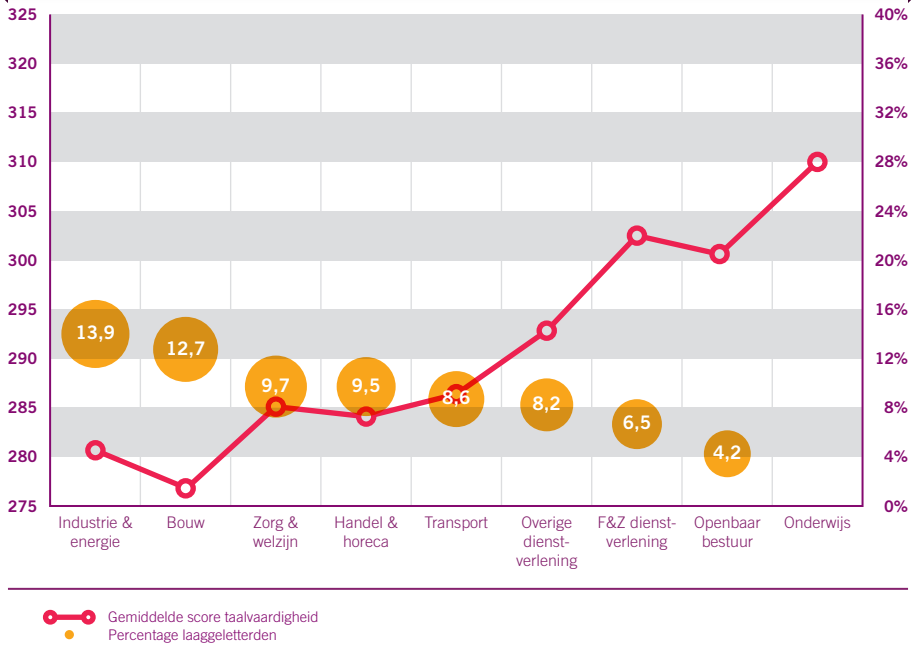

Arbeidsmarktsectoren

In figuur 2.5 wordt het percentage laaggeletterden en het gemiddelde niveau van taalvaardigheden per arbeidsmarktsector weergegeven. Laaggeletterden werken vaak in de bouw-, industriële en energiesector. Het percentage laaggeletterden ligt in deze sectoren boven het landelijk gemiddelde. Daarnaast is het gemiddelde taalvaardigheidsniveau van alle werkenden in deze sectoren relatief laag.

Figuur 2.5 Percentage Laaggeletterden, naar arbeidsmarktsector

Bron: Buisman e.a., 2013.

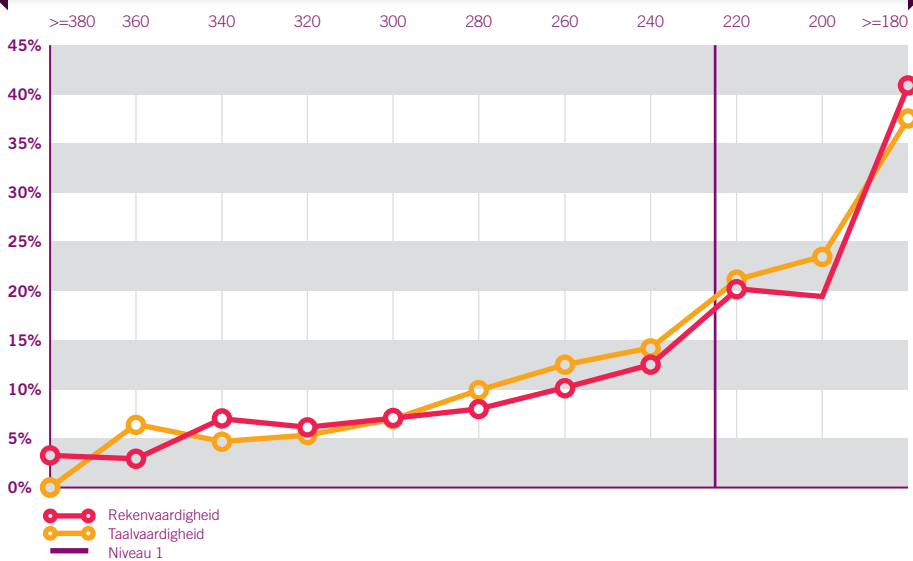
Het aantal werkende laaggeletterden in de onderwijssector is te laag om te kunnen rapporteren.

Vaardigheden en inactiviteit

We vinden een fors verschil in vaardigheidsniveau tussen werkenden en niet-werkenden. Dat verschil is vergelijkbaar met het verschil in vaardigheidsniveau tussen iemand met een middelbare en iemand met een lagere opleiding. We zien in figuur 2.6 dat het percentage inactieven vanaf 240 punten sterk stijgt. Een grote groep inactieven (mensen die niet werken en niet op zoek zijn naar werk) hebben een zodanig laag niveau van kernvaardigheden dat het moeilijk is om (weer) actief te worden op de arbeidsmarkt. Een daling van 50 punten op taalvaardigheid – van net boven het niveau van laaggeletterdheid (230 punten) tot net boven het niveau van de

zeer laaggeletterden (180 punten) – laat het aantal inactieven met 30% toenemen (zie hoofdstuk 1 voor de betekenis van de schaalwaarden). Deze groep beschikt over zeer lage taalvaardigheidsniveaus. Hoewel er niet één vaardigheidsniveau is waaronder participatie onmogelijk wordt, wordt participatie wel veel lastiger naarmate het niveau van kernvaardigheden daalt.

Figuur 2.6 Kans op inactief zijn (excl. student), gecorrigeerd voor geslacht en leeftijd

Bron: Buisman e.a., 2013.

NEET (Not in Education, Employment or Training)

Van de mensen die niet deelnemen aan initieel onderwijs, niet werken en geen cursussen of trainingen volgen (NEET) is 22,1% laaggeletterd. Dat is ruim twee keer zo hoog als onder de groep die wel participeert (op school, in werk of in een cursus/training). Mannen en vrouwen behoren even vaak tot de laaggeletterde NEET'ers. Allocten van de eerste generatie zijn oververtegenwoordigd: 32,4% van deze groep participeert niet in onderwijs, werk of training. Dat geldt slechts voor 6,5% van de autochtone bevolking.

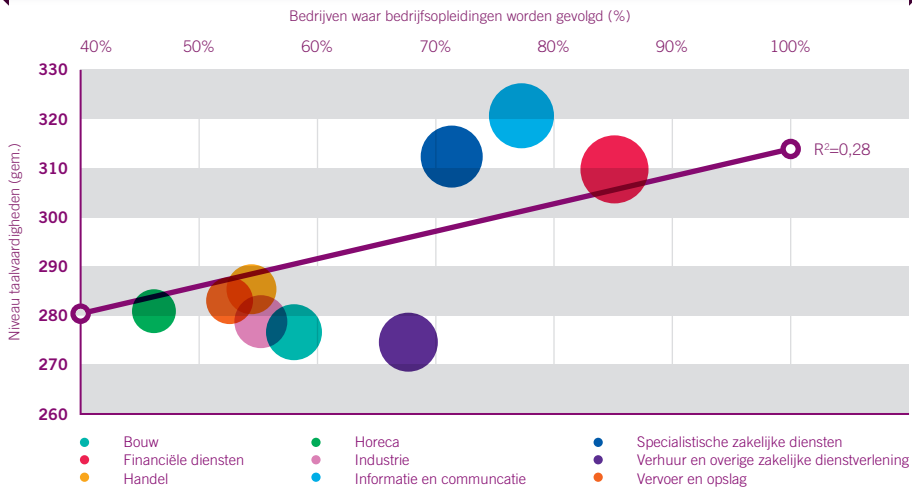
Deelname aan leven lang leren

Leven lang leren wordt vaak als belangrijk instrument gezien om kennis en vaardigheden gedurende de levensloop te blijven ontwikkelen. Laaggeletterden nemen relatief minder deel aan vormen van leven lang leren, of het nu om cursussen of opleidingen gaat, of om non-formele

leeractiviteiten³. De achterstand in deelname aan leven lang leren van laaggeletterden vormt een potentiële barrière die overwonnen moet worden om weer op de arbeidsmarkt aan de slag te kunnen. Ook op de arbeidsmarkt zien we verschillen: in sectoren met een laag gemiddeld niveau van taalvaardigheden, waar relatief veel laaggeletterden werkzaam zijn (Bouw, Verhuur, Horeca), wordt weinig in scholing geïnvesteerd (zie figuur 2.7).

Figuur 2.7 Niveau en gebruik taalvaardigheden, naar mate van scholingsactiviteit in bedrijfssector

Bron: Buisman, e.a., 2013.

2.4 Sociale uitkomsten: participatie, vertrouwen en gezondheid

Naast participatie op de arbeidsmarkt is ook een aantal 'sociale uitkomsten', waaronder maatschappelijke participatie, politiek en sociaal vertrouwen en gezondheid, onder laaggeletterden onderzocht. Laaggeletterden participeren significant minder vaak in vrijwilligerswerk: 14,4% van de mensen die helemaal geen vrijwilligerswerk verricht, is laaggeletterd. Ter vergelijking: van de groep die wel aan vrijwilligerswerk doet, is 8,4% laaggeletterd. Ook zijn vragen gesteld over politieke effectiviteit: de mate waarin burgers het gevoel hebben dat zij invloed kunnen uitoefenen op de politiek. Laaggeletterden zijn sterker vertegenwoordigd in de groep die aangeeft geen politieke invloed uit te kunnen oefenen, en minder sterk in de groep die aangeeft veel politieke invloed te kunnen uitoefenen. Ook hier zijn de verschillen significant. Dat geldt ook voor de mate van vertrouwen in de mensen om ons heen: in de groep die aangeeft dat mensen snel misbruik van ze proberen te maken, zijn laaggeletterden sterker vertegenwoordigd. Tot

³ Na controle op achtergrondkenmerken wordt echter geen zelfstandig effect van het niveau van taalvaardigheden op deelname aan leven lang leren gevonden (zie Buisman e.a., 2013)

slot gezondheid: een kwart van de mensen die aangeeft over een matige tot zeer slechte gezondheid te beschikken, is laaggeletterd. Ter vergelijking: van de mensen die zeggen over een goede gezondheid te beschikken, is 9,1% laaggeletterd (zie figuur 2.8).

Figuur 2.8 Sociale uitkomsten; laaggeletterd versus excellent

Samengevat

Laaggeletterden vormen geen uniforme categorie. Zo zagen we in eerdere hoofdstukken al dat er binnen de groep laaggeletterden aanzienlijke verschillen in taalvaardigheid bestaan. Kijken we naar een aantal achtergrondkenmerken, dan wordt de grootste groep (bijna de helft) gevormd door oudere autochtonen met een middelbare opleiding die vaak werk hebben. Autochtonen en allochtonen met een lage opleiding zonder werk vormen twee andere (minder) grote groepen. Als laaggeletterden werk hebben, is dat veelal in bepaalde sectoren zoals Industrie & energie, Bouw, maar ook in Zorg & welzijn en Handel & horeca. Het gaat vaak om sectoren waar relatief weinig aan scholing wordt gedaan. Laaggeletterden zijn oververtegenwoordigd onder de langdurig werklozen en de mensen die buiten het arbeidsproces staan. Ze zijn ook oververtegenwoordigd onder de groep die niet werkt, niet op school zit en ook geen scholing volgt. In het algemeen zal het voor deze groepen laaggeletterden moeilijk zijn om weer aan het werk te komen.

Laaggeletterdheid hangt sterk samen met het behaalde onderwijsniveau en de startkwalificatie vormt daarin een omslagpunt. Zo is bijna een kwart van degenen zonder startkwalificatie laaggeletterd, terwijl dat percentage snel terugloopt boven het niveau van de startkwalificatie.

Ouderen zijn vaker laaggeletterd, onder de groep van 55 tot en met 65 jaar loopt het percentage op tot ruim 21%. Bij oudere vrouwen nog sterker dan bij oudere mannen.

Een groep die er in negatieve zin uitspringt, zijn de allochtonen van de eerste generatie. Meer dan een derde van hen is laaggeletterd en de kans op laaggeletterdheid is (nog) groter, als men ouder is, in de grote steden woont, thuis een andere taal dan Nederlands spreekt of laagopgeleide ouders heeft.

Laaggeletterden zijn oververtegenwoordigd onder mensen die niet aan vrijwilligerswerk doen, het gevoel hebben weinig invloed te kunnen uitoefenen op de politiek, weinig vertrouwen in de medemens hebben en zeggen over een minder goede gezondheid te beschikken.

HOOFDSTUK

03

ning
Advie
n E
odisch
Ond
veze n
nlijk
oeps be
rde r
Wet o
Opleidi
ieve lee
Meth
eidend
erlingw
jk vorm
Ber
m
; van ee
idsm ar
ount
ol TR
ondsne
im voo
nnovat
als tv
sbegele
gericht
sprakt
Zorg ad
plator
io etk
Ar be
tsCen tr
r Schoo
i e va
cen tr

Trends

In het vorige hoofdstuk schetsten we een profiel van laaggeletterden in Nederland. In dit hoofdstuk kijken we naar een vergelijking in de tijd, voor Nederland en voor een aantal andere landen die eerder aan metingen van kernvaardigheden hebben meegedaan.

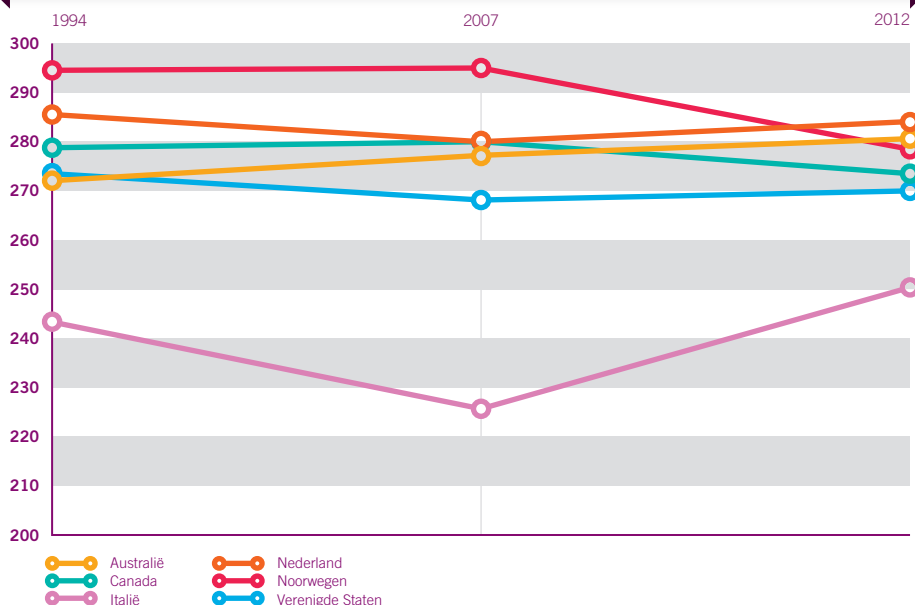
PIAAC staat niet op zichzelf maar is – zoals we gezien hebben – na IALS en ALL het derde onderzoek in zijn soort. Trends in vaardigheden geven niet alleen de positie van Nederland door de tijd weer, maar maken een vergelijking met andere landen mogelijk. Ze geven antwoord op de vraag: is Nederland uniek in stijging of daling van het aandeel laaggeletterden?

Niveau van rekenvaardigheid daalt, taalvaardigheid blijft stabiel

We kijken eerst naar de trends in gemiddelde taal- en rekenvaardigheden. Over een periode van 17 jaar is het taalvaardigheidsniveau redelijk stabiel gebleven. Het niveau daalde weliswaar met ruim 5 punten tussen 1994 en 2007, maar steeg weer significant tussen 2007 en 2012 tot bijna het oude niveau. Naast Nederland hebben Canada, Italië, Noorwegen, Australië en de Verenigde Staten deelgenomen aan alle drie de onderzoeken. In Canada, Australië en de Verenigde Staten bleef het niveau van taalvaardigheid in de afgelopen 17 jaar ook relatief stabiel (zie figuur 3.1).

De schaal voor rekenvaardigheid is alleen vergelijkbaar voor ALL en PIAAC. Het niveau van rekenvaardigheden is in Nederland in deze periode significant gedaald met bijna 7 punten. Deze daling zien we – met uitzondering van Italië – ook in alle andere landen.

Figuur 3.1 Taalvaardigheden, trends in gemiddelde score

Het aantal laaggeletterden groeit

In Nederland is het percentage laaggeletterden in de afgelopen jaren gegroeid. Het percentage laaggeletterden is in de afgelopen 17 jaar gestegen van 9,4% in 1994 naar 9,6% in 2007 en 11,9% in 2012. De stijging is significant tussen 1994 en 2012 en tussen 2007 en 2012.

We vinden geen significante verschillen tussen het aantal laaggeletterden in het IALS- en het ALL-onderzoek. Dat komt overeen met eerdere bevindingen (zie Houtkoop e.a., 2012). Voor rekenvaardigheden zien we eveneens een significante stijging van het percentage laaggecijferden: van 8,8% in 2007 naar 13,5% in 2012.

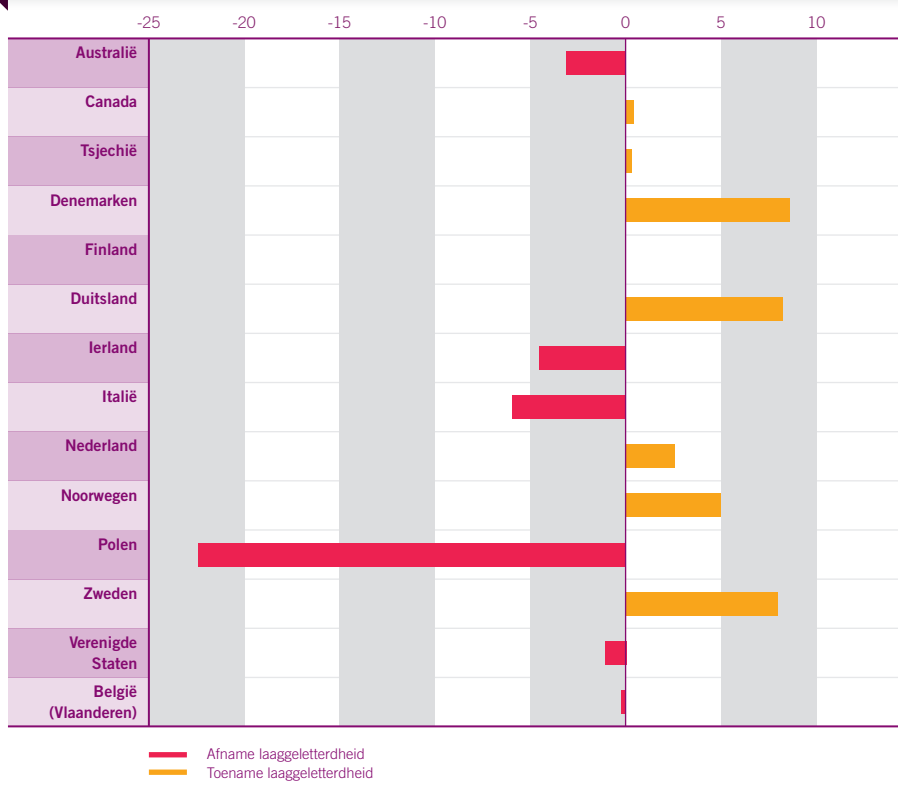
Figuur 3.2 Trends in laaggeletterdheid en excellentie, in percentages

Internationale trends

Nederland is niet uniek in de stijging van het aantal laaggeletterden: in 5 van de 13 landen is het percentage laaggeletterden in de afgelopen jaren beduidend toegenomen. Het gaat dan – naast Nederland – om Duitsland en de Scandinavische landen Denemarken, Zweden en Noorwegen. In Australië, Ierland, Italië en Polen is het percentage laaggeletterden in de afgelopen jaren significant afgenomen (zie figuur 3.3). Een verklaring van deze veranderingen vraagt om verder onderzoek. Helder is wel dat het merendeel van de landen met een stijgend percentage laaggeletterden al een hoog gemiddeld niveau van taalvaardigheid had. Bij de landen waar sprake is van een daling, gaat het meestal om landen die eerder een laag gemiddeld niveau van taalvaardigheid hadden (Ierland, Italië, Polen).

Figuur 3.3 Verschil in percentage laaggeletterden tussen 1994 en 2012

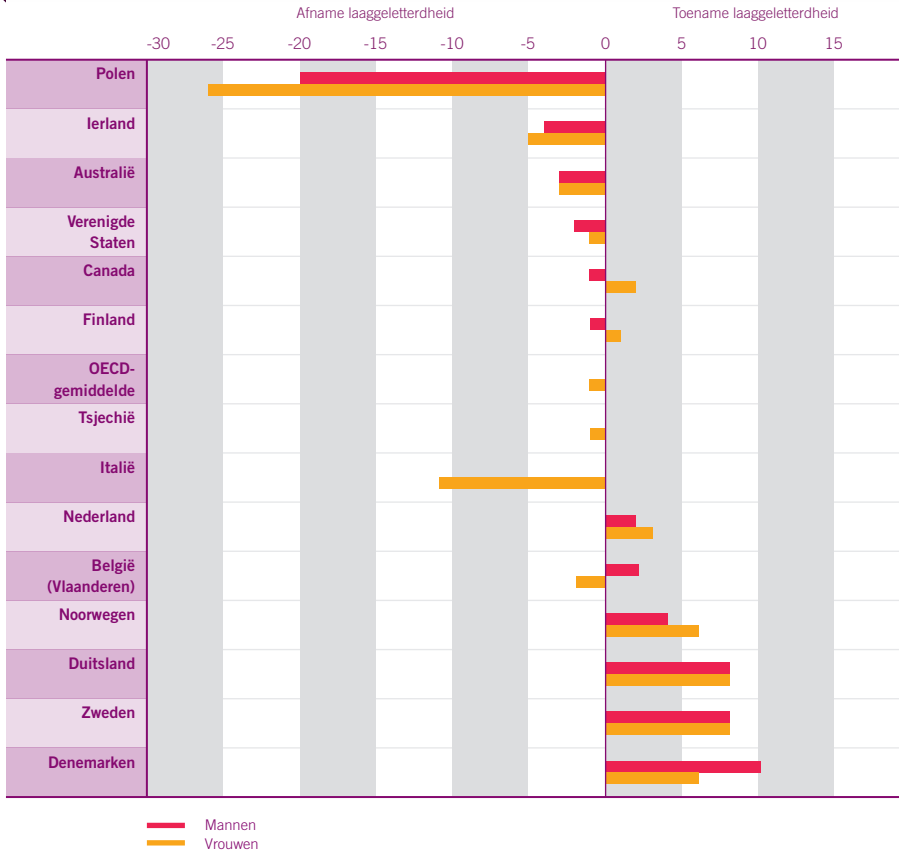

Toename laaggeletterdheid onder vrouwen

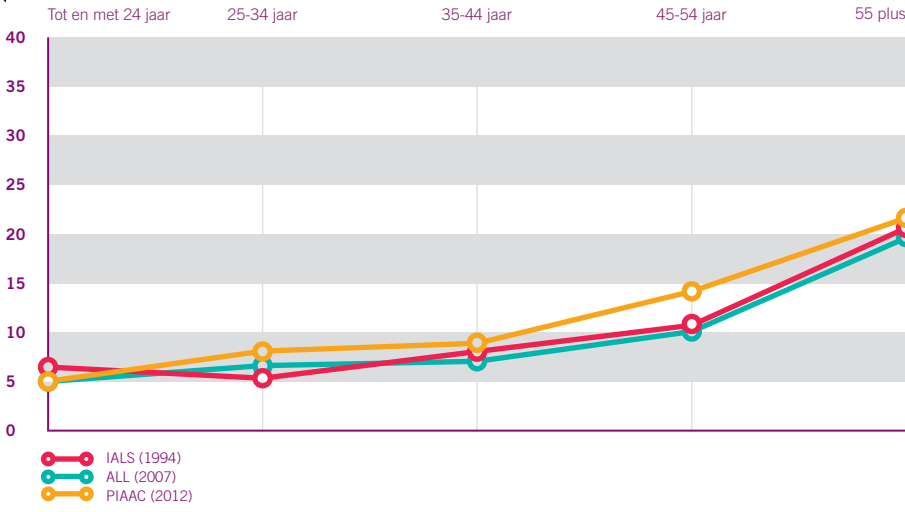
De kloof tussen mannen en vrouwen wordt wat laaggeletterdheid betreft groter. In de afgelopen 17 jaar zien we een stijging in het percentage laaggeletterde vrouwen: van 9,7% in 1994 naar 9,8% in 2007 en 12,7% in 2012. Bij mannen zien we een wat kleinere, niet significante toename van 9,2% in 1994 naar 9,3% in 2007 naar 11,2% in 2012. Ook in Noorwegen, Zweden en Duitsland zien we dat laaggeletterdheid in de afgelopen jaren sterker is gestegen onder vrouwen dan onder mannen (zie figuur 3.4.).

Figuur 3.4 Verschil in percentage laaggeletterden tussen 2012 en 1994 voor mannen en vrouwen

Figuur 3.5 Trend: laaggeletterdheid per leeftijdsgroep in IALS, ALL en PIAAC

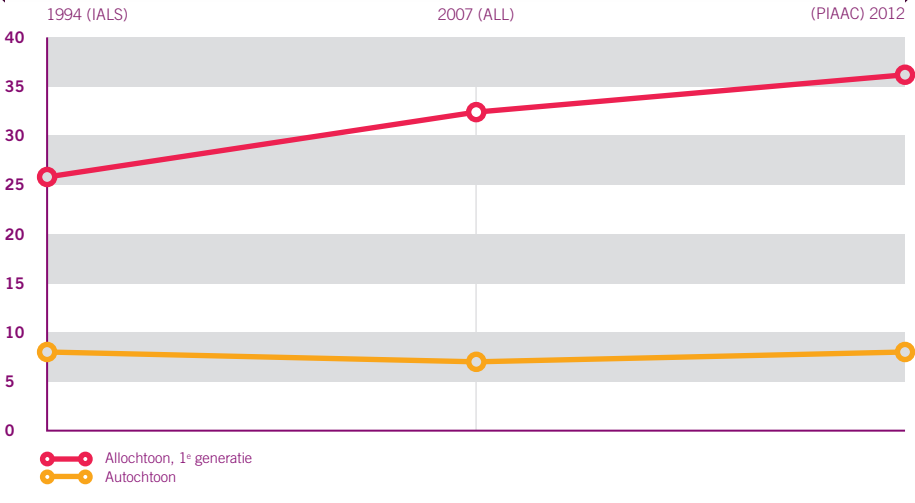
Toename laaggeletterdheid onder ouderen en immigranten

Nederland vergrijsst, en de leeftijdsopbouw van de potentiële beroepsbevolking verschuift onder invloed van deze vergrijzing naar de oudere leeftijdsgroepen. In eerder onderzoek is een analyse gemaakt van het vergrijzingseffect op het niveau van taalvaardigheden. Toen zagen we dat mensen in de loop van hun leven gemiddeld ongeveer één onderwijsniveau zakken (Houtkoop e.a., 2012). Voor Nederland ligt dat omslagpunt rond het vijftigste levensjaar. Nederland begint met een relatief hoog taalniveau bij de jongste leeftijdscohorten, maar zakt na het vijftigste levensjaar wat sneller dan andere landen. De stijging van de gemiddelde leeftijd heeft een negatief effect op de Nederlandse taalvaardigheid, omdat ouderen minder goed scoren dan jongeren. Onder 45- tot en met 54-jarigen zien we alleen een significante stijging van het aantal laaggeletterden van 10,1% in 2007 naar 14,1% in 2012. We zien voor de groep van 35 tot en met 44 jaar een lichte daling van het percentage laaggeletterden tussen 1994 en 2007: maar deze daling is niet significant (zie figuur 3.5).

Onder autochtone Nederlanders is het percentage laaggeletterden in de afgelopen 17 jaar stabiel gebleven: 8%. Onder de allochtonen van de eerste generatie is het percentage laaggeletterden echter behoorlijk gestegen: van 25,8% in 1994 naar 32,4% in 2007 en 36,2% in 2012 (zie figuur 3.6).

Figuur 3.6 Trends in laaggeletterdheid: herkomst, 1994-2012

Samengevat

Het gemiddelde taalvaardigheidsniveau van de volwassen Nederlandse bevolking is in de afgelopen 17 jaar redelijk stabiel gebleven. Veranderingen deden zich echter wel voor aan de onderkant van de vaardigheidsverdeling. Zo is het percentage laaggeletterden in de afgelopen 17 jaar beduidend gestegen van 9,4% naar 11,9%. Nederland is niet uniek in de stijging van het percentage laaggeletterden. We zien dat ook in Duitsland, Denemarken, Noorwegen en Zweden. Laaggeletterdheid is in de afgelopen jaren sterker gestegen onder vrouwen, dan onder mannen. Die sterkere stijging zien we ook onder 45-54-jarigen en allochtonen van de eerste generatie.

HOOFDSTUK

04

ning
Advie
n E
odisch
Ond
veze n
nlijk
oeps be
rde r
Wet o
Opleidi
ieve lee
Meth
eidend
erlingw
jk vorm
Ber
m
; van ee
idsm ar
punt
ol TI
ondsne
im voo
nnovat
als tv
sbegele
gericht
sprakt
Zorg ad
plator
io etk
Ar be
tsCen tr
r Schoo
i e va
cen tr

Laaggeletterdheid in internationaal perspectief

4.1 De volwassen bevolking

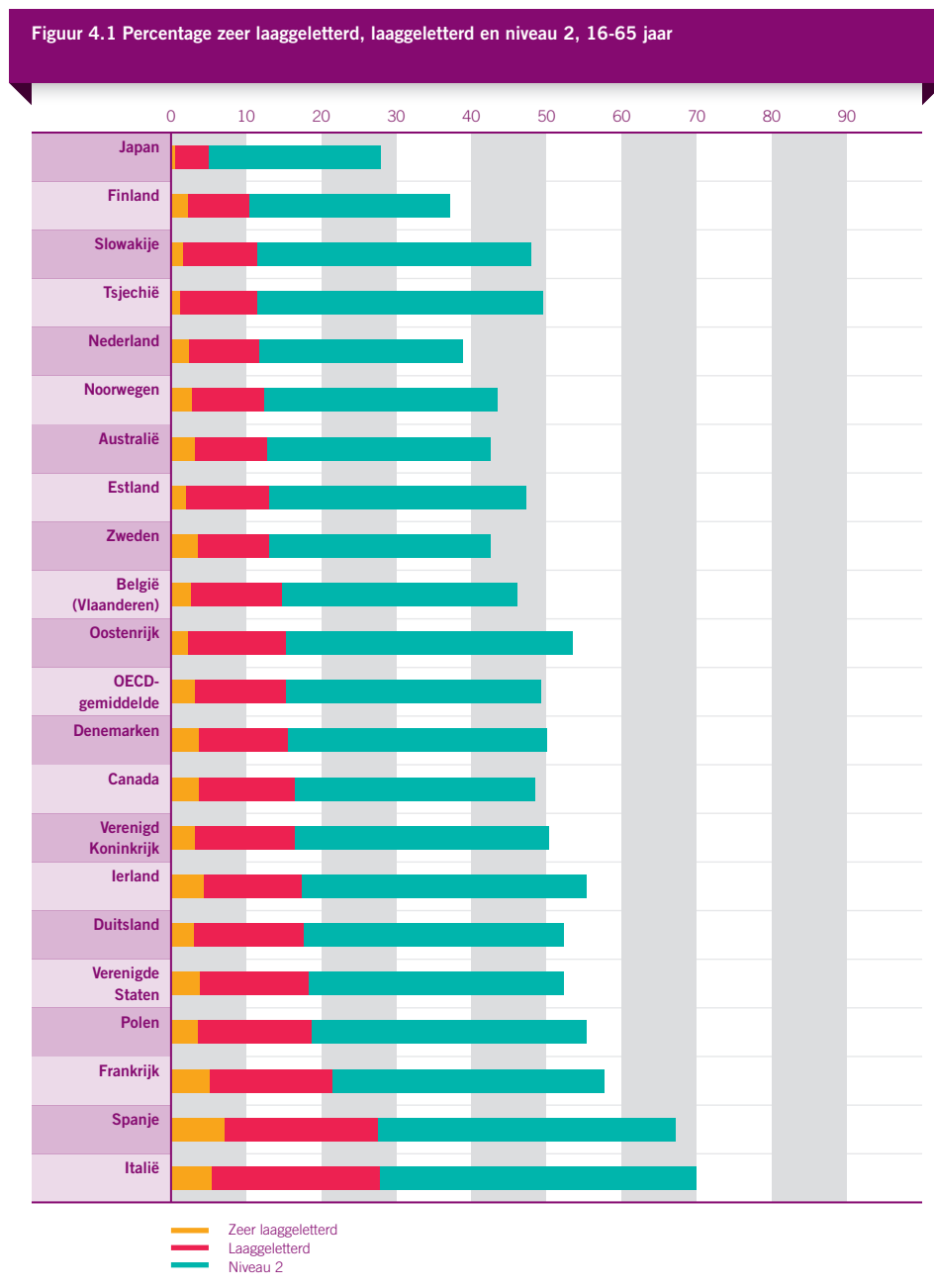
In dit hoofdstuk plaatsen we de Nederlandse laaggeletterdheid in een internationaal perspectief. Dat is mogelijk omdat PIAAC in 24 landen is uitgevoerd.

Nederland heeft met 11,9% een relatief laag percentage volwassenen op de laagste niveaus van taalvaardigheid (zeer laaggeletterd en laaggeletterd). Dit blijkt uit figuur 4.1. Dat is lager dan het OECD-gemiddelde van 15,4%. Soms zijn de verschillen tussen landen echter klein en niet significant. Kijken we alleen naar de significante verschillen tussen de landen, dan neemt Nederland een tweede positie in: alleen in Japan vinden we significant minder laaggeletterden dan in Nederland. Deze plaats delen we overigens met acht andere landen. Er zijn dus veel landen waar het percentage laaggeletterden niet significant verschilt van Nederland. Er zijn echter ook landen (Italië en Spanje) waar dat percentage bijna 30% bedraagt. Bij een aantal vergelijkingslanden vallen de relatief hoge percentages laaggeletterden op: Frankrijk (21,7%), de Verenigde Staten (18,3%), het Verenigd Koninkrijk (16,6%) en Duitsland (17,8%).

De groep zeer laaggeletterden is in Nederland relatief klein: slechts 2,6% scoort op dat niveau. Alleen Japan, Tsjechië en Slowakije scoren significant lager dan Nederland. Slechts in een beperkt aantal landen komt dat percentage boven de 5%: Spanje (7,3%), Italië (5,6%) en Frankrijk (5,4%).

De overige groep laaggeletterden omvat 9,3% van de volwassenen in Nederland. Nederland zit daarmee ruim onder het OECD-gemiddelde van 12,3%. Alleen Japan presteert beter met een percentage van 4,4%. Rekening houdend met significante verschillen neemt Nederland eenzelfde positie in als bijvoorbeeld Zweden, Finland en Noorwegen. Landen met hogere percentages laaggeletterden zijn Italië (22,3%), Spanje (20,4%) en Frankrijk (16,4%).

Figuur 4.1 geeft het aandeel laaggeletterde volwassenen (16 tot en met 65 jaar) weer.

Uit figuur 4.1 blijkt ook dat in veel landen zeer grote groepen op niveau 2 van taalvaardigheid scoren. In Nederland gaat het om 27% van de volwassen bevolking. In vergelijking met andere landen is het aandeel van de volwassen Nederlanders op niveau 2 laag. Alleen Japan heeft met 23,1% volwassenen op niveau 2 een significant lager percentage. Nederland staat op hetzelfde niveau als Finland en Zweden. In een aantal andere landen zoals Italië, Spanje en Oostenrijk gaat het om ongeveer 40% van de volwassen bevolking.

Bij de rekenvaardigheden zien we een vergelijkbaar beeld: 13,5% van de Nederlandse bevolking scoort op niveau 1 van rekenvaardigheid, ook wel aangeduid als 'laaggecijferd'. Dat is significant lager dan het OECD-gemiddelde van 18,8%. Alleen Japan presteert beter met beduidend minder laaggecijferden (Buisman e.a., 2013).

Conclusie: Nederland presteert goed in internationaal vergelijkend perspectief, met weinig uitschieters aan onderkant op het gebied van taal- en rekenvaardigheden. Dat neemt niet weg dat het in absolute termen om grote aantallen gaat (zie ook tabel 2.1). In een aantal landen is het percentage laaggeletterden hoog, zeker vergeleken met Nederland.

4.2 Leeftijd

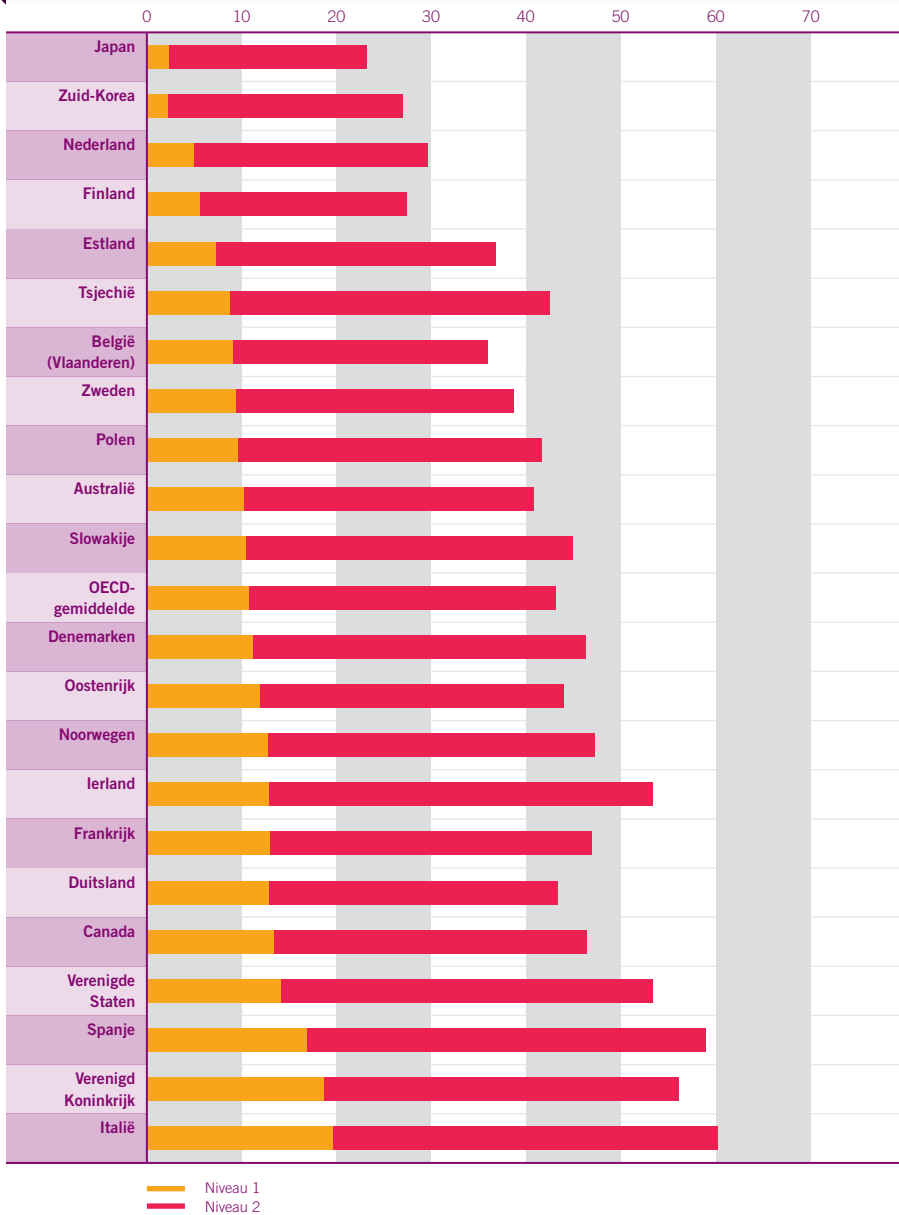
In figuur 4.2 is voor een aantal landen het percentage op niveau 1 en 2 weergegeven voor jongeren (16 tot en met 24 jaar).

Relatief weinig Nederlandse jongeren beschikken over lage vaardigheidsniveaus: 5% van hen presteert op taalvaardigheidsniveau 1. Dit percentage is significant lager dan het OECD-gemiddelde (11%). In absolute aantallen gaat het toch om een aanzienlijk aantal: zo'n 90.000 Nederlandse jongeren zijn laaggeletterd. Omdat het hier om de jongste leeftijdscategorie gaat, die deels nog op school zit en deels de school net heeft verlaten, zijn de cijfers in sommige landen alarmerend. Bijvoorbeeld het Verenigd Koninkrijk met 18,8% of de Verenigde Staten: 14,2%. Ook in Duitsland en Frankrijk liggen de percentages hoog: respectievelijk 13,2% en 13,0%. Maar ook in Vlaanderen ligt het percentage bijna twee keer zo hoog als in Nederland (9,2%). Als we rekening houden met significante verschillen, wordt opnieuw duidelijk hoe goed Nederlandse jongeren het op dit punt doen. Nederland neemt dan met Estland, Finland, Japan en Zuid-Korea een eerste plaats in.

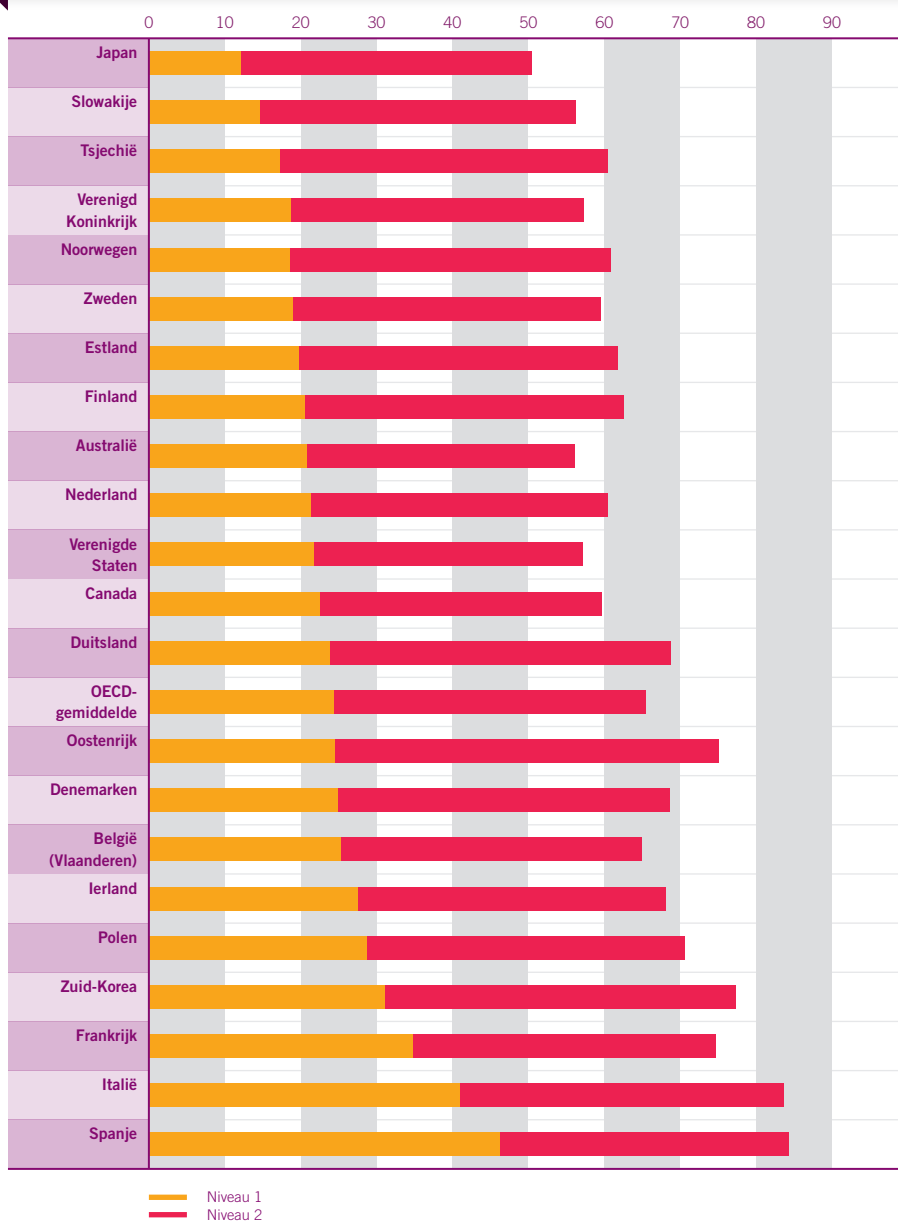
Rekening houdend met significante van de verschillen tussen de landen, is het aandeel van de jongeren op niveau 2 in Australië, Estland, Finland, Japan, Zuid-Korea, Zweden en Vlaanderen ongeveer even groot als in Nederland. Nederland scoort hier wel beter dan het OECD-gemiddelde en ook beter dan 14 andere landen, waaronder Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk.

Figuur 4.2 Percentage op laaggeletterden en niveau 2, taalvaardigheid, 16-24 jaar

Figuur 4.3 Percentage laaggeletterden en niveau 2, taalvaardigheid, 55-65 jaar

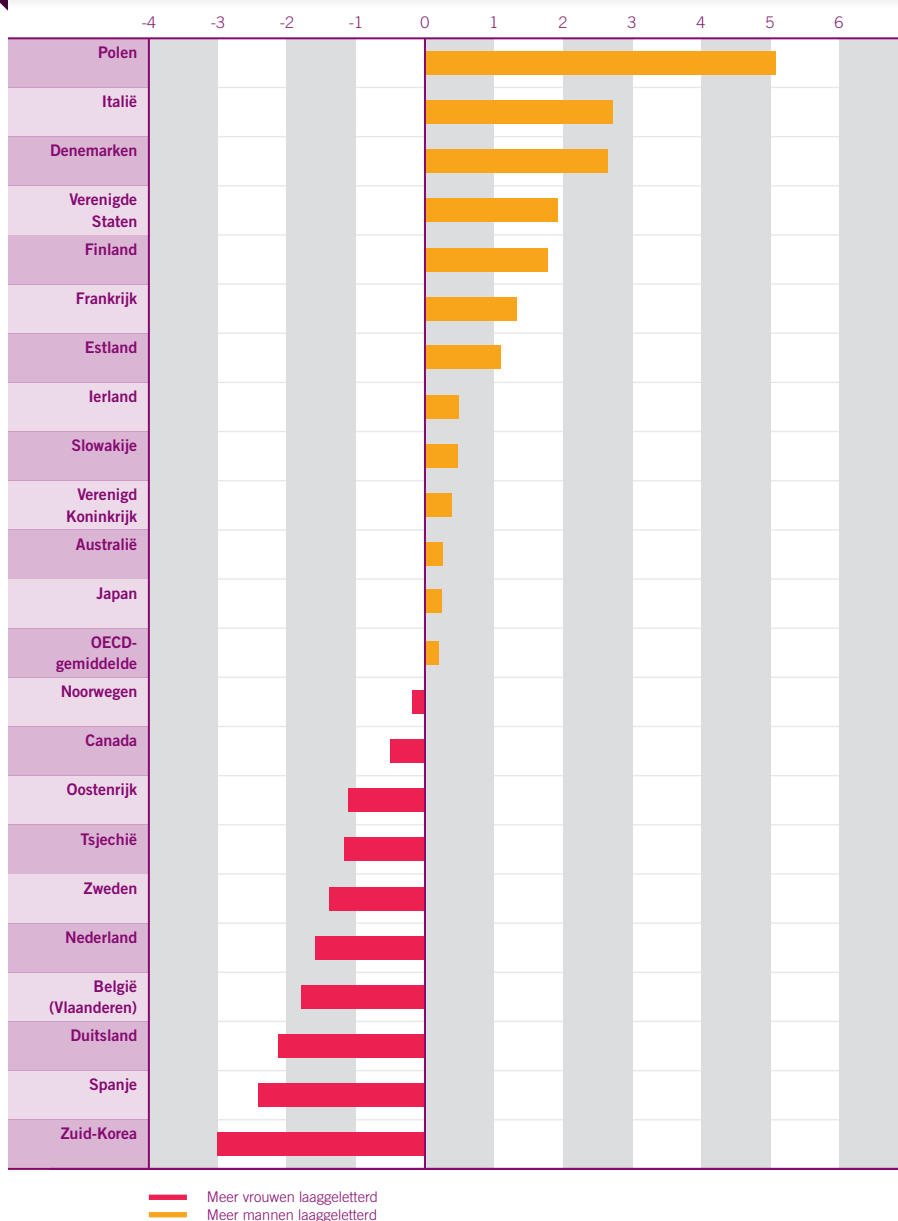

Anders is het beeld voor de oudste leeftijdsgroep. Voor Nederland bedraagt het percentage laaggeletterde ouderen 21,5%. We zien hier dat Nederland in de internationale vergelijking een 'gemiddelde' positie inneemt. We delen deze positie met 12 andere landen waaronder het Verenigd Koninkrijk, een van de weinige landen waar het percentage jongeren en ouderen op niveau 1 gelijk is. Er zijn dus verhoudingsgewijs evenveel laaggeletterden onder diegenen die met pensioen gaan, als onder diegenen die nog op school zitten of daar net vanaf komen. Een redelijk dramatisch gegeven voor het Verenigd Koninkrijk, zeker in vergelijking met Nederland. Hier is 5% van de jongeren en 21,5% van de ouderen laaggeletterd. Landen waar de ouderen het 'slechter' doen dan Nederland (een hoger percentage laaggeletterden) zijn onder andere Frankrijk, Italië en Spanje. Wat het aandeel van ouderen op niveau 2 betreft, neemt Nederland opnieuw een gemiddelde positie in en wijkt niet significant af van het OECD-gemiddelde en van bijna alle onderzochte landen. Het onderstreept het beeld dat wat taalvaardigheid betreft de ouderen over het algemeen een gemiddeld niveau halen, vergeleken met de andere onderzochte landen.

4.3 Geslacht

In figuur 4.4 is het verschil weergegeven tussen het percentage mannen en vrouwen die laaggeletterd zijn scoren. Aan de rechterkant van de grafiek (onder de x-as) staan de landen waar meer vrouwen dan mannen laaggeletterd zijn. Aan de linkerkant staan de landen waar meer mannen dan vrouwen laaggeletterd zijn.

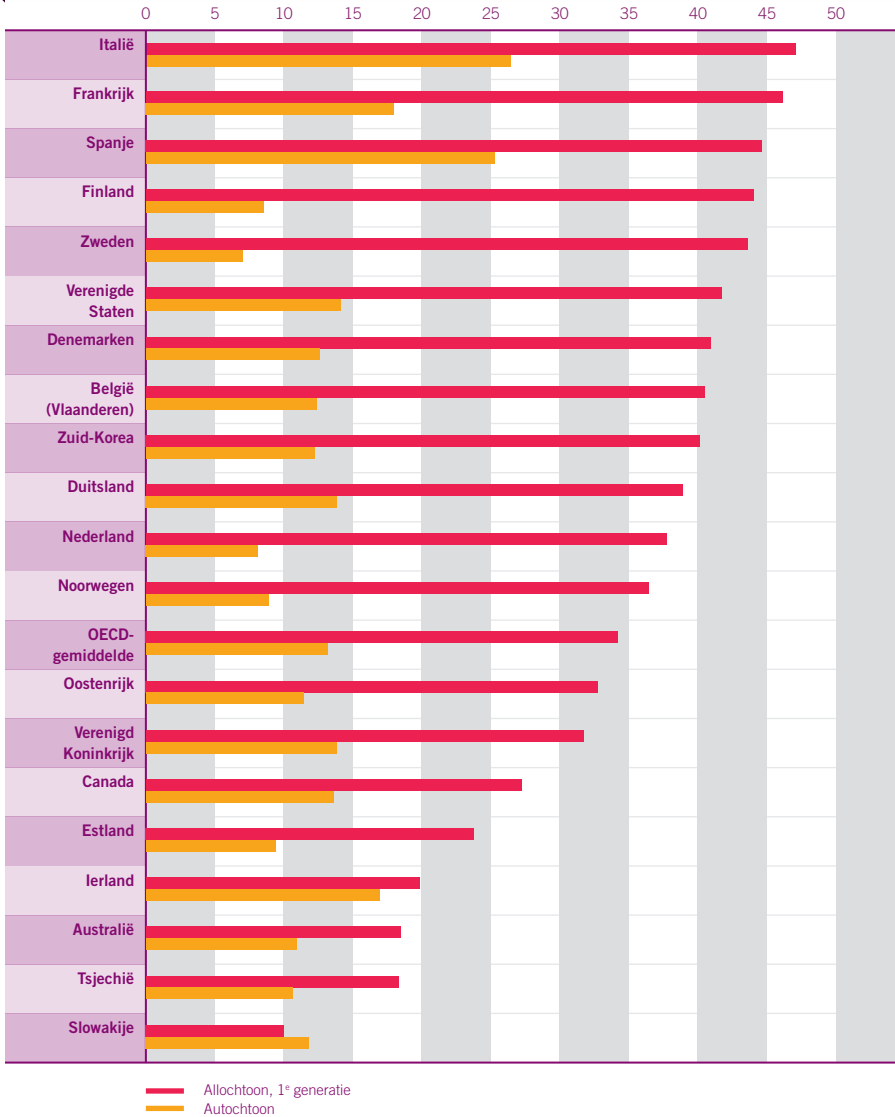
Figuur 4.4 Verschil in percentage laaggeletterden tussen mannen en vrouwen, 16-65 jaar

Het is duidelijk dat Nederland tot de landen behoort waar meer vrouwen dan mannen laaggeletterd zijn. Wij delen deze positie onder andere met Duitsland, België (Vlaanderen) en Zweden. In onder meer Italië, Denemarken en Frankrijk zijn meer mannen dan vrouwen laaggeletterd.

Figuur 4.5 Percentage laaggeletterden naar herkomst, 16-65 jaar

4.5 Laaggeletterdheid en herkomst

In figuur 4.5 is voor de verschillende landen het percentage laaggeletterden weergegeven onder de autochtone bevolking en onder de allochtonen van de eerste generatie. Het is duidelijk dat het percentage laaggeletterden onder de allochtonen van de eerste generatie in de meeste gevallen veel hoger ligt dan onder de autochtone bevolking. Voor een groot deel van deze

groep geldt dat zij een andere moedertaal hebben geleerd. Maar er zijn ook aanzienlijke verschillen tussen landen. Nederland behoort met Zweden en Finland tot de landen waar de verschillen tussen autochtonen en de allochtonen van de eerste generatie het grootst zijn; deels omdat de autochtone bevolking een hoog gemiddeld niveau van taalvaardigheid heeft, en deels omdat het om landen gaat waarvan de taal niet door immigranten werd beheerst voordat zij immigrerden naar deze landen. Voor meer gefundeerde verklaringen moet ook gekeken worden naar de omvang van de immigrantenpopulatie, het karakter van het immigratiebeleid en de verschillen tussen de moedertaal in het land van herkomst en het land van immigratie. Dat valt buiten de scope van dit onderzoek. Feit blijft dat in Nederland grote verschillen bestaan in het percentage laaggeletterde autochtonen en laaggeletterde allochtonen van de eerste generatie.

4.6 Samenvattend

Vatten we de resultaten van de internationale vergelijking samen, dan telt Nederland relatief weinig laaggeletterden onder volwassenen en zeker onder jongeren. Wat laaggeletterdheid onder ouderen betreft, neemt Nederland een middenpositie in. Nederland is een van de landen waar verhoudingsgewijs meer vrouwen dan mannen laaggeletterd zijn. Het verschil tussen het aandeel laaggeletterden onder autochtonen en allochtonen van de eerste generatie, is in Nederland een van de grootste van de onderzochte landen.

onde
escomm
xam inc
innove
erwijs
Bed
ontw ikl
evolking

verw (

op het f

ngs- en
Advie
e romge
odisch
e
veze n
ning
roeps b
Orga
erde r
ktgekw
Wet (

n eor (
Opleic
r b
ieve lee
weede
eidend

ijk vorn
vieste :
m
oming
idsm al
rum
ol T
an On
um voc

HOOFDSTUK

05

ning
Advie
n E
odisch
Ond
veze n
nlijk
oeps be
rde r
Wet o
Opleidi
ieve lee
Meth
eidend
erlingw
jk vorm
Ber
m
; van ee
idsm ar
punt
ol TR
onds en
im voo
nnovat
als tv
sbegele
gericht
sprakt
Zorg ad
plator
io etk
Ar be
tsCen tr
r Schoo
i e va
cen tr

Laaggeletterdheid en andere vaardigheden

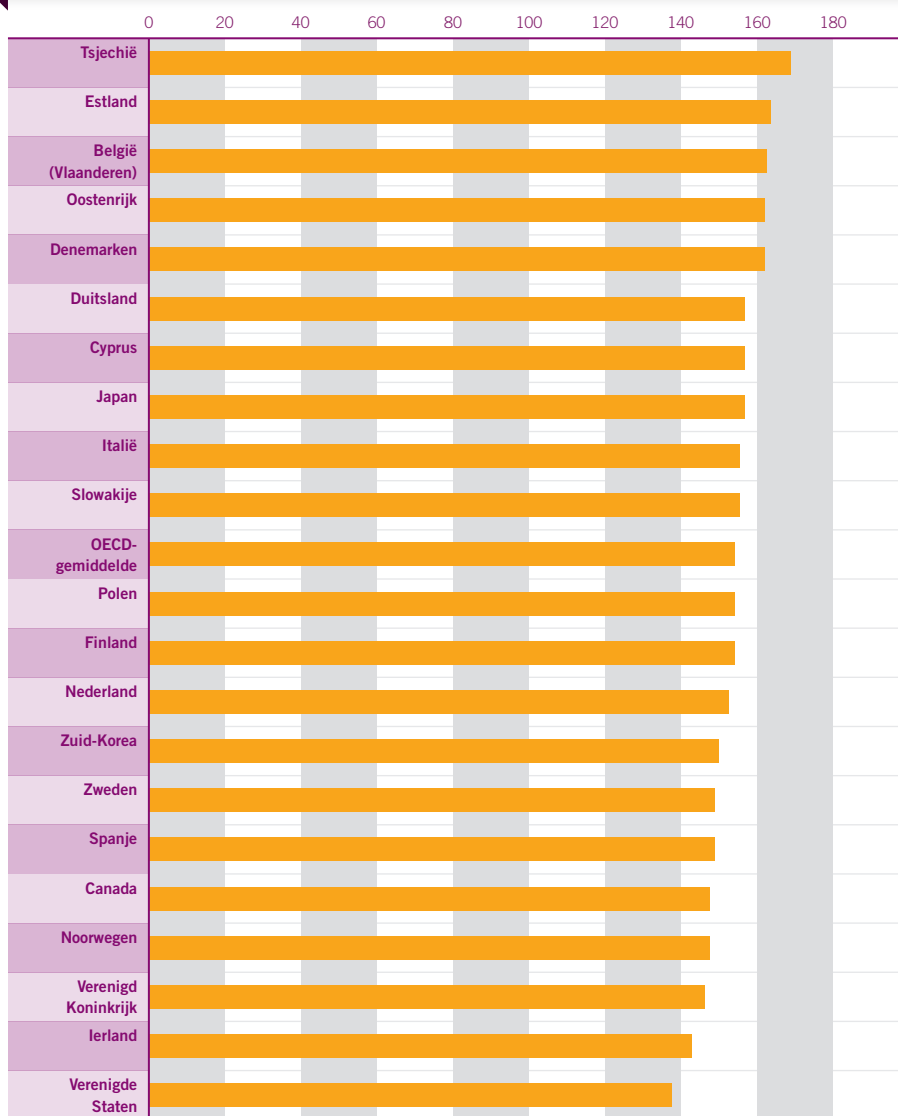
In de voorgaande hoofdstukken focusten we op taalvaardigheden en hebben we de groep Nederlanders met lage niveaus van taalvaardigheden in kaart gebracht. Maar taalvaardigheden staan niet op zichzelf: ze vormen een belangrijke voorwaarde om andere vaardigheden te ontwikkelen. En niet alleen het niveau, maar ook het gebruik van vaardigheden is relevant. In die context wordt de stelling *use it or lose it* vaak gebruikt: voor het behoud van kennis en vaardigheden is het daadwerkelijk gebruiken ervan belangrijk. Daarom kijken we in dit hoofdstuk naar de samenhang tussen verschillende vaardigheden: hoe presteren laaggeletterden op het gebied van rekenen en probleemoplossend vermogen? Ook brengen we in kaart hoe laaggeletterden hun taal-, reken- en ict-vaardigheden gebruiken op het werk en in het dagelijks leven.

Samenhang

De in PIAAC onderzochte vaardigheden kennen een sterke samenhang: de kans is groot dat lage prestaties in een domein ook op lage prestaties in een ander wijzen. In Nederland is de samenhang het sterkst tussen taal- en rekenvaardigheden (0.89) en het zwakst tussen rekenvaardigheden en probleemoplossend vermogen (0.77).⁴ In vergelijking met andere landen is de samenhang in Nederland hoog. Ondanks het relatief lage percentage laaggeletterden in Nederland, presteert deze groep in vergelijking met andere landen minder goed op rekenvaardigheden (figuur 5.1). Nederlandse laaggeletterden presteren met een gemiddelde rekenscore van 153 punten onder het internationale gemiddelde, en ruim onder de benchmark (225 punten) van niveau 1 van rekenvaardigheden.

4 Pearson correlatiecoëfficiënt, waarbij 1= perfecte samenhang en 0=geen samenhang.

Figuur 5.1 Gemiddelde score op rekenvaardigheden van laaggeletterden

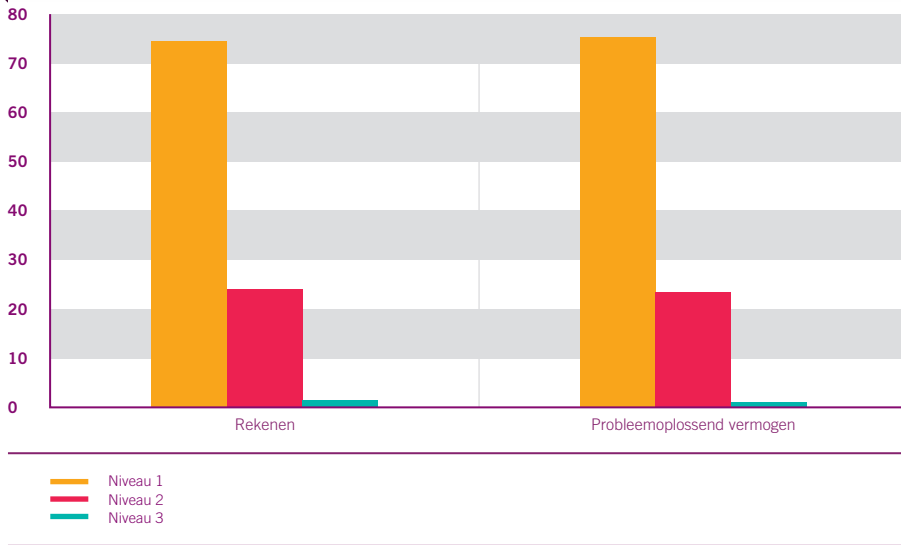
Bron: Buisman e.a., 2013.

In figuur 5.2 wordt deze samenhang tussen taal- en rekenvaardigheden en probleemoplossend vermogen voor Nederland in percentages weergegeven. Daarbij kijken we welk percentage van de mensen die op de laagste niveaus van taalvaardigheid presteren (laaggeletterden), ook op vergelijkbare niveaus van rekenvaardigheden en probleemoplossend vermogen scoort.

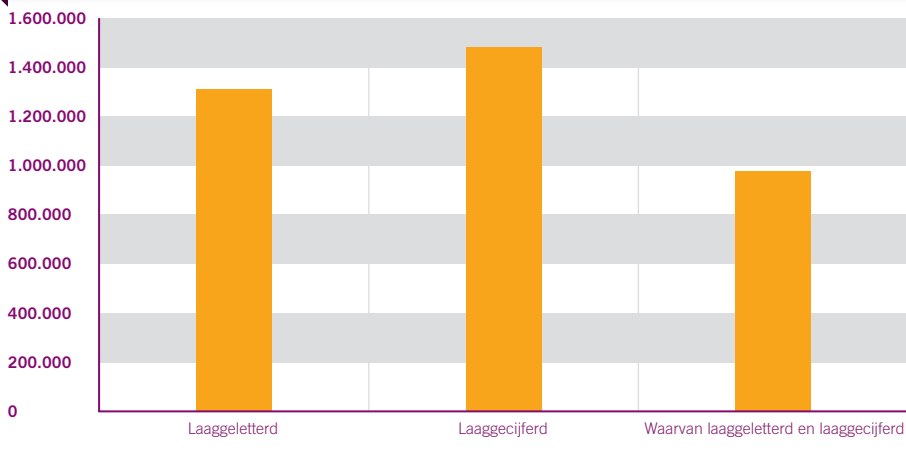
We zien dat driekwart van de laaggeletterden ook op het allerlaagste niveau van rekenvaardigheden en probleemoplossend vermogen presteert. Ongeveer een kwart van de laaggeletterden behaalt niveau 2 en minder dan 1,5% niveau 3. Dat betekent dat een groot deel van de laaggeletterden meervoudige achterstanden heeft, en over zowel zeer zwakke taal- als rekenvaardigheden en een laag niveau van probleemoplossend vermogen beschikt.

Figuur 5.2 Niveau van rekenvaardigheden en probleemoplossend vermogen van laaggeletterden

In absolute aantallen betekent dit dat in totaal bijna 1,8 miljoen mensen in Nederland over lage taal- of rekenvaardigheden beschikken. Zij zijn laaggeletterd en/of laaggecijferd. Meer dan de helft daarvan heeft een dubbele achterstand en presteert voor zowel taal als rekenen op het laagste niveau (zie figuur 5.3).

Figuur 5.3 Absolute aantallen op niveau 1, taal en rekenvaardigheden

Op basis van de beroepsbevolking in 2012: 10.992000 (CBS).

Bron: Buisman e.a., 2013.

Ict-vaardigheden

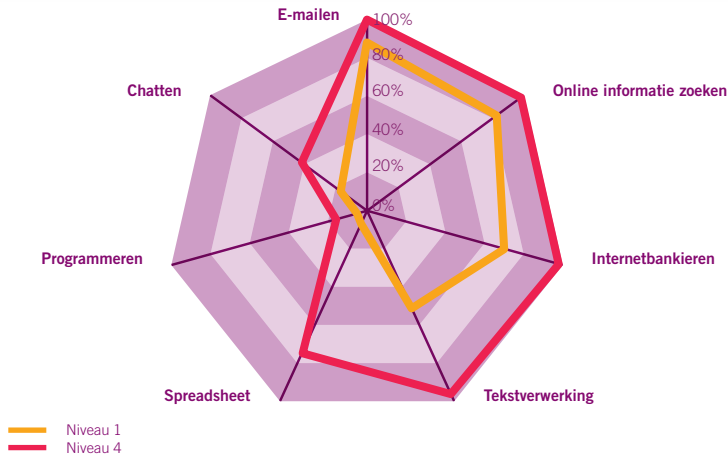
In het PIAAC-onderzoek is ook het gebruik van ict-vaardigheden onderzocht. Internet bestaat grotendeels uit tekstuele informatie en een laag niveau van geletterdheid kan een barrière vormen voor toegang tot de digitale wereld. Want naast operationele vaardigheden die nodig zijn om met een computer overweg te kunnen zijn ook informatievaardigheden van belang: niet alleen het kunnen vinden van informatie, maar ook het beoordelen van informatie op relevantie en het kunnen gebruiken van informatie wordt steeds belangrijker. Een voldoende niveau van taalvaardigheden is daarvoor onontbeerlijk.

Uit het PIAAC-onderzoek blijkt dat 97% van de volwassen Nederlanders wel eens een computer heeft gebruikt. En laaggeletterden zijn geen digibeten: 87% van hen gebruikt wel eens een computer. Wel zien we dat een relatief kleine groep mensen in Nederland (zo'n 3%) nooit een computer gebruikt. Deze mensen presteren gemiddeld genomen op het niveau van laaggeletterdheid (niveau 1).

Figuur 5.4 geeft verschillende soorten van computer- en internetgebruik weer. Daarbij maken we de vergelijking tussen mensen met zeer lage en zeer hoge vaardigheden. Laaggeletterden maken met name minder vaak gebruik van softwareapplicaties zoals tekstverwerking en spreadsheets.

Figuur 5.4 Computer- en internetactiviteiten van laaggeletterden en excellenten, taalvaardigheid

Welke eisen worden aan laaggeletterden gesteld in hun werk?

Naast het niveau van vaardigheden kijken we in dit hoofdstuk ook naar het gebruik van vaardigheden, thuis en op het werk. In hoeverre maken laaggeletterden gebruik van hun taal-, reken en ict-vaardigheden? In PIAAC zijn daarnaast enkele vragen opgenomen over opleidings- en scholingsvereisten die aan werkenden worden gesteld. Ze geven inzicht in de vraag tegen welke eisen laaggeletterden op het gebied van opleiding en training aanlopen.

We beginnen met de opleiding en training. In PIAAC is aan respondenten gevraagd welk opleidingsniveau werkgevers vragen voor het uitvoeren van hun functie. Bijna een kwart (24,4%) van de werkende laaggeletterden geeft aan dat er geen opleidingsniveau is vereist voor het werk dat zij uitvoeren. Het gaat dan om ongeschoold werk. 34,7% van de laaggeletterden geeft aan dat een opleiding op mbo 1-niveau of lager vereist is voor het uitvoeren van hun werk. Het gaat hier om werk onder het niveau van een startkwalificatie. 70% van de laaggeletterden voert dagelijks langdurig fysieke arbeid uit.

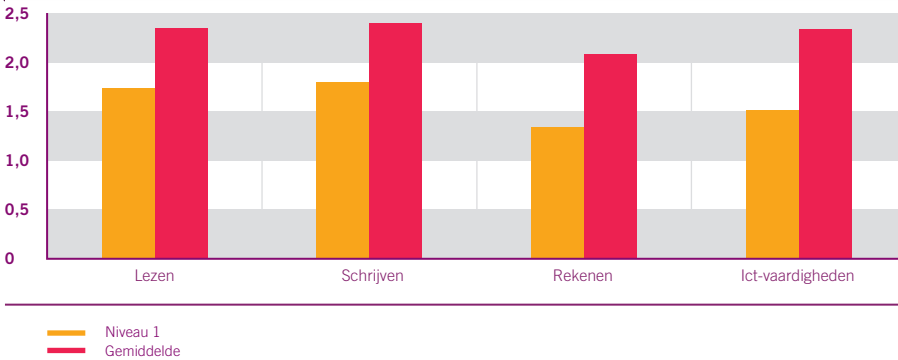
Daarnaast is gevraagd of het behaalde opleidingsniveau voldoende is om het werk naar behoren uit te kunnen voeren. Bijna driekwart van de laaggeletterden (72,9%) die een opleiding hebben afgerond, geeft aan dat hun behaalde opleidingsniveau voldoende is voor het goed kunnen uitvoeren van hun werk. 18,3% van de mensen geeft aan dat een lager opleidingsniveau voldoende is en 8,8% zegt dat hun opleidingsniveau te laag is voor het werk dat ze uitvoeren.

Tot slot is gevraagd of mensen het gevoel hebben dat ze meer opleiding nodig hebben om hun huidige taken goed te kunnen uitvoeren. 80% van de laaggeletterde werkenden zegt geen verdere scholing nodig te hebben voor het uitvoeren van hun werk.

Voorgaande wijst erop dat de meeste laaggeletterden geen grote discrepantie ervaren tussen het opleidingsniveau dat ze hebben behaald, en de vereisten van hun werk. Het gaat hier echter om een subjectieve maat, mensen kunnen hun eigen niveau onder- of overschatten. Daarom kijken we in PIAAC ook naar het daadwerkelijke gebruik van vaardigheden, in relatie tot het vaardigheidsniveau. Past het niveau van vaardigheden die mensen hebben, bij de vereisten die in het werk aan vaardigheden worden gesteld? Dit brengen we in kaart door te kijken naar het gebruik van lees-, schrijf-, reken- en ict-vaardigheden op het werk en in het dagelijks leven. Bij lees- en schrijfvaardigheden gaat het onder meer om het lezen van instructies, formulieren en boeken, en het lezen en schrijven van mails, brieven en artikelen. Bij rekenvaardigheden gaat het onder meer om het gebruik van een rekenmachine, en het kunnen rekenen met geld, percentages en formules. Ict-vaardigheden hebben betrekking op het gebruik van computer en internet voor online aankopen en het vinden van informatie, en het gebruik van softwareapplicaties. Respondenten geven aan hoe vaak ze deze taken uitvoeren. Het gebruik van deze vaardigheden wordt weergegeven op een 5-puntsschaal:

- 1= nooit;
- 2= minder dan eens per maand;
- 3= minder dan eens per week, maar meer dan eens per maand;
- 4=minimaal eens per week, maar minder dan elke dag;
- 5= elke dag.

Figuur 5.5 Gebruik van vaardigheden thuis en op het werk: gemiddelde schaalwaardes van niveau 1 en het gemiddelde van Nederland

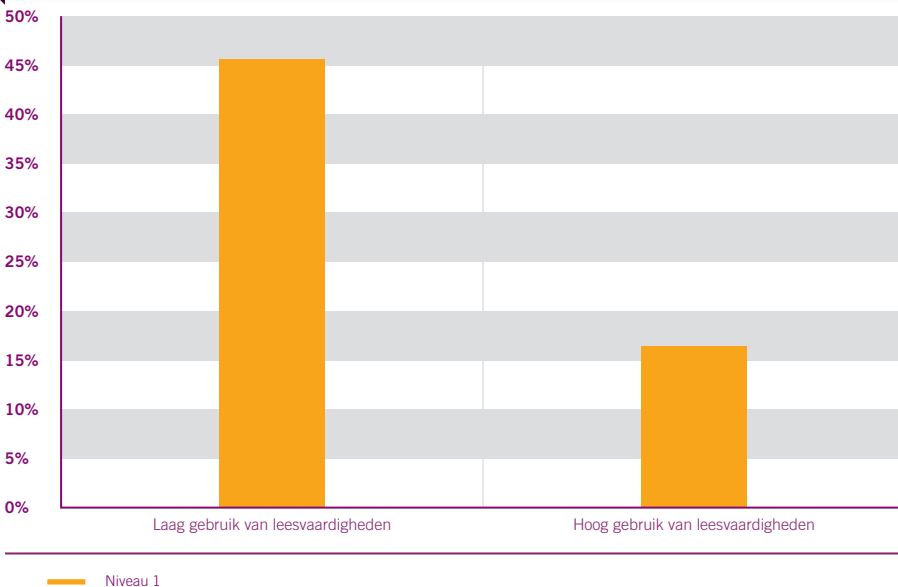
In figuur 5.5 laten we de resultaten zien. De schalen voor gebruik van vaardigheden op het werk en thuis zijn daarbij gecombineerd. Uit de figuur blijkt dat laaggeletterden minder vaak hun vaardigheden op het werk en in het dagelijks leven gebruiken dan de gemiddelde Nederlander. Dat geldt het sterkst voor rekenvaardigheden en ict-vaardigheden. Laaggeletterden hebben dus niet alleen lagere vaardigheden, maar ze gebruiken die vaardigheden ook minder op het werk en in het dagelijks leven.

Als we daarnaast specifiek naar het gebruik van leesvaardigheden op het werk kijken, dan zien we dat een relatief groot deel (46%) van de laaggeletterden deze leesvaardigheden weinig op het werk gebruikt. Voor deze groep geldt dat zij hun leesvaardigheden niet veel aanspreken in hun werkzaamheden. Dat geeft aan dat aan een grote groep werkende laaggeletterden geen hoge eisen wat betreft leesvaardigheid worden gesteld: in die zin sluit hun niveau van taalvaardigheden aan bij de vereisten in het werk. Zo'n 16% van de laaggeletterden geeft aan wel veel gebruik van zijn vaardigheden op het werk te maken. Ondanks hun lage niveau maakt deze groep intensief gebruik van de vaardigheden die ze hebben.

Figuur 5.6 Percentage laaggeletterden dat veel of weinig gebruikt maakt van leesvaardigheden op het werk

Het is een lastige opgave om de groep die thuis en op het werk weinig gebruik maakt van taalvaardigheden te motiveren om met taalvaardigheid aan de slag te gaan. In een omgeving waar weinig aanspraak wordt gedaan op deze vaardigheden, ervaren mensen de eigen geletterdheid niet als problematisch. Het gaat om grote groepen laaggeletterden: uit het ALL-onderzoek bleek dat 98% van de werkende laaggeletterden de eigen leesvaardigheden voldoende vindt om de baan die men heeft te kunnen uitoefenen (Fouarge e.a., 2011). Het is dan ook de vraag of voor al deze mensen geldt dat zij een dusdanig taalprobleem hebben dat daar iets aan gedaan moet worden. De meerderheid van de laaggeletterden heeft werk, een derde van deze groep is maatschappelijk actief. Met andere woorden: als we kijken naar de maatschappelijke gevolgen van een laag taalvaardigheidsniveau, dan kunnen sommige laaggeletterden relatief

weinig problemen ervaren en anderen juist meer. Dat is bijvoorbeeld afhankelijk van de context waarin ze verkeren (stelt het werk bijvoorbeeld minder of meer eisen aan taalvaardigheid?) of het taalniveau: we kunnen binnen de groep laaggeletterden een duidelijk onderscheid maken tussen mensen met een zeer laag en mensen met een hoger taalvaardigheidsniveau.

onde
escomm
xam inc
innove
erwijs
Bed
ontw ikl
evolking

verw (

op het f

ngs- en
Advie
e romge
odisch
e

veze n
ning
roeps b
Orga

erde r
ktgekw
Wet (

n eor (

Opleic
r b
ieve lee
weede
eidend

ijk vorn
vieste :
m
oming
idsm al
rum
ol T
an **On**
um voc

HOOFDSTUK

06

ning
Advie
n E
odisch
Ond
veze n
nlijk
oeps be
rde r
Wet o
Opleidi
ieve lee
Meth
eidend
erlingw
jk vorm
Ber
m
; van ee
idsm ar
punt
ol TR
ondsne
im voo
nnovat
als tv
sbegele
gericht
sprakt
Zorg ad
plator
io etk
Ar be
tsCen tr
r Schoo
i e va
cen tr

Samenvatting en conclusie

Participatie in het dagelijks leven en deelname aan de arbeidsmarkt vragen om voldoende kennis en vaardigheden. Ontwikkelingen zoals globalisering, flexibilisering van de arbeidsmarkt en het toenemende belang en de complexiteit van ict leiden ertoe dat bijvoorbeeld werkgevers meer eisen stellen aan de vaardigheden van hun werknemers. Dit zijn ontwikkelingen die iedereen raken, ook de mensen waarover dit rapport gaat: de laaggeletterden, mensen die grote moeite hebben met lezen en schrijven.

Laaggeletterden in kaart

In deze publicatie brengen we deze groep laaggeletterden in kaart. Dat doen we aan de hand van feiten en cijfers over de omvang en ontwikkeling van laaggeletterdheid in Nederland en de kenmerken van laaggeletterden. Ook besteden we aandacht aan het gebruik van vaardigheden, zowel thuis als op het werk. Onder deze vaardigheden worden naast taal- ook, reken- en ict-vaardigheden verstaan. Deze worden verworven door dagelijks gebruik ervan, bijvoorbeeld in persoonlijke communicatie of computertaken op het werk. De cijfers zijn afkomstig uit het PIAAC-project: een grootschalig internationaal onderzoek dat probleemoplossend vermogen en taal- en rekenvaardigheden onder volwassenen in kaart brengt.

Nederland presteert goed in het PIAAC-onderzoek. Het gemiddelde niveau van vaardigheden is hoog. Aan de andere kant blijkt dat 11,9% van de Nederlandse beroepsbevolking laaggeletterd is. In vergelijking met de landen om ons heen is dit een relatief laag percentage, maar het gaat om een aanzienlijke groep mensen: 1,3 miljoen Nederlanders. Bovendien is dit percentage in de afgelopen jaren gestegen.

Laaggeletterden vormen een diverse groep

Laaggeletterden vormen geen uniforme categorie. Binnen de groep laaggeletterden bestaat een relatief klein deel uit mensen die over zeer basale taalvaardigheden beschikken. Deze groep maakt 2,6% van de bevolking van 16 tot en met 65 jaar uit, dat komt neer op zo'n 300.000 mensen. Zij beantwoorden in veel opzichten aan het 'klassieke' beeld dat er van laaggeletterden bestaat: mensen die zich op de grens bevinden met analfabetisme. Daarnaast is 9,3% van de bevolking van 16 tot en met 65 jaar eveneens laaggeletterd, maar beschikt over een wat

minder laag niveau van taalvaardigheden. Deze groep is veel groter en omvat ongeveer 1 miljoen mensen.

Als we een profiel schetsen van de groep laaggeletterden dan zien we dat laaggeletterden vaker in de grote steden wonen, ouder zijn en vaker een laag opleidingsniveau hebben. Onder de groep allochtonen van de eerste generatie vinden we relatief veel laaggeletterden. Laaggeletterden zijn oververtegenwoordigd onder de groep die niet werkt, niet op school zit en ook geen scholing volgt. Werkende, autochtone middelbaar opgeleiden vormen in absolute aantallen echter de grootste groep. Het gaat om bijna een kwart van de laaggeletterden. Mensen met lage niveaus van vaardigheden participeren niet alleen minder vaak op de arbeidsmarkt, maar laaggeletterdheid heeft ook een negatief effect op participatie in de samenleving, de gezondheid en het vertrouwen in mensen om ons heen en in de politiek.

Laaggeletterdheid en onderwijs

Onderwijs en investeren in een leven lang leren zijn belangrijke instrumenten in de aanpak van laaggeletterdheid. Het behalen van een startkwalificatie (mbo 2-opleiding of hoger) is onder jongeren een belangrijke indicator: zo'n 15% van de jongeren zonder startkwalificatie is laaggeletterd. Dit percentage is fors hoger dan bij de groep jongeren die wel een startkwalificatie hebben: van hen is 3% laaggeletterd. In Nederland speelt het opleidingsniveau van ouders een relatief kleine rol als het gaat om laaggeletterdheid. 17,5% van de laaggeletterden heeft twee laagopgeleide ouders. In vergelijking met andere landen presteert Nederland daarmee goed en achterstandsrisico's van mensen met twee laagopgeleide ouders zijn relatief klein.

Deelname aan leven lang leren wordt als een belangrijk middel gezien om laaggeletterdheid onder volwassenen aan te pakken. Maar uit de PIAAC-gegevens blijkt dat laaggeletterden vaak in sectoren werken waar relatief minder wordt geïnvesteerd in scholing, zoals de Bouw en Industrie. 80% van de laaggeletterden geeft aan geen verdere training nodig te hebben om hun werkzaamheden goed uit te kunnen voeren.

Dat wijst erop dat laaggeletterden zelf het lage niveau van taalvaardigheid niet altijd als een belemmering ervaren. We zien dan ook dat laaggeletterden minder vaak taal- reken- en ict-vaardigheden op het werk en in het dagelijks leven gebruiken. Laaggeletterden hebben dus niet alleen lagere vaardigheden: ze gebruiken die vaardigheden ook minder. Voor de groep *werkende* laaggeletterden geldt dat bijna de helft weinig leestaken uitvoert in dagelijkse werkzaamheden. Dat geeft aan dat aan een grote groep werkende laaggeletterden geen hoge eisen worden gesteld wat betreft leesvaardigheid. Zo'n 16% van de laaggeletterden geeft aan wel veel gebruik te maken van zijn vaardigheden tijdens het werk. Ondanks hun lage niveau maakt deze groep intensief gebruik van de vaardigheden die ze hebben.

Bereik en aanpak van laaggeletterdheid

In een omgeving waar thuis of op het werk weinig aanspraak wordt gedaan op deze vaardigheden, ervaren mensen de eigen geletterdheid niet altijd als problematisch. Een belangrijke vraag is hoe je deze mensen kunt motiveren om werk te maken van hun taalontwikkeling. Daarbij maakt het uit of het om jongeren of om ouderen gaat, om autochtonen of om allochtonen. Als we kijken naar de maatschappelijke gevolgen van een laag taalvaardigheidsniveau, dan kunnen sommige mensen op niveau 1 relatief weinig problemen ervaren en anderen juist meer. Dat is ook afhankelijk van de context waarin ze verkeren en de eisen die het werk of de omgeving aan kennis en vaardigheden stelt. Dat vraagt om een gedifferentieerde aanpak, toegesneden op de situatie en de vragen van verschillende doelgroepen.

ning
Advie
n E
odisch
Ond
veze n
nlijk
oeps be
rde r
Wet o
Opleidi
ieve lee
Meth
eidend
erlingw
jk vorm
Ber
m
; van ee
idsm ar
ount
ol TR
ondsne
im voo
nnovat
als tv
sbegele
gericht
sprakt
Zorg ad
plator
io etk
Ar be
tsGen tr
r Schoo
i e va
cen tr

Literatuur

- Buisman, M., Allen, J., Fouarge, D., Houtkoop, W. & Velden, R. van der (2013). PIAAC: *Kernvaardigheden voor werk en leven. Resultaten van de Nederlandse survey 2012*. 's-Hertogenbosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.
- Fouarge, D., Houtkoop, W. & Velden, R. van der (2011). *Laaggeletterdheid in Nederland*. 's-Hertogenbosch/Utrecht: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.
- Hanushek, E. & Woessmann, L. (2009). *Do better schools lead to more growth? Cognitive skills, economic outcomes, and causation*. NBER Working Paper no. 14633. Cambridge: National Bureau of Economic Research.
- Heckman, J., Stixrud, J. & Urzua, S. (2006). *The Effects of Cognitive and Noncognitive Abilities on Labor Market Outcomes and Social Behavior*. NBER Working Paper No. 12006. Cambridge: National Bureau of Economic Research.
- Houtkoop, W., Allen, J., Buisman, M., Fouarge, D. & Velden, R. van der (2012). *Kernvaardigheden in Nederland: Rapportage van de Adult Literacy and Life Skills Survey*. 's-Hertogenbosch/Utrecht: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.
- Kordes, J., Bolsinova, M., Limpens, G. & Stolwijk, R. (2013). *Resultaten PISA-2012. Praktische kennis en vaardigheden van 15-jarigen*. Arnhem: Cito.
- Leuven, E., Oosterbeek, H. & Ophem, H. van (2004). Explaining international differences in male wage inequalities by differences in demand and supply of skills. *The Economic Journal*, 114, 466-486.
- Rudd, R., Kirsch, I. & Yamamoto, I. (2004). *Literacy and Health in America*. Princeton: Educational Testing Service.

Statistics Canada/OECD (2011). *Literacy for Life: Further Results from the Adult Literacy and Life Skills Survey*. Paris/Ottawa: Organisation for Economic Co-operation and Development/Statistics Canada.

Schuller, T. & Desjardins, R. (2007). *Understanding the social outcomes of learning*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.

onde
escomm
xam inc
innove
erwijs
Bed
ontw ikl
evolking

verw (

op het f

ngs- en
Advie
e romge
odisch
e
veze n
ning
roeps b
Orga
erde r
ktgekw
Wet (

n eor (
Opleic
r b
ieve lee
weede
eidend

ijk vorn
vieste :
m
oming
idsm al
rum
ol T
an On
um voc

BIJLAGE

01

ning
Advie
n E
odisch
Ond
veze n
nlijk
oeps be
rde r
Wet o
Opleidi
ieve lee
Meth
eidend
erlingw
jk vorm
Ber
m
; van ee
idsm ar
punt
ol TR
ondsne
im voo
nnovat
als tv
sbegele
gericht
sprakt
Zorg ad
plator
io etk
Ar be
tsCen tr
r Schoo
i e va
cen tr

Bijlage 1

Figuur B1.1 Beschrijving van de vaardigheidsniveaus voor taalvaardigheid

Niveau	Schaalwaarde	Percentage volwassenen op elk niveau, OECD-gemiddelde	Soort taken die op elk vaardigheidsniveau succesvol worden uitgevoerd
Onder niveau 1	Lager dan 176	3,2%	De taken op dit niveau vragen van de respondent om relatief korte teksten te lezen over bekende onderwerpen, om daarbinnen één stukje informatie te lokaliseren. Er is zelden afleidende informatie in de tekst en de gevraagde informatie heeft dezelfde vorm als de informatie in de vraag of opdracht. De respondent moet informatie kunnen vinden in korte continue teksten. Er wordt alleen basisvocabulary gevraagd en de lezer hoeft de structuur van zinnen of paragrafen te begrijpen of gebruik te maken van andere tekstenmerken. Taken onder niveau 1 maken geen gebruik van eigenschappen die specifiek zijn voor digitale teksten.
Niveau 1	176-225	12,0%	De meeste taken op dit niveau vragen van de respondent om relatief korte digitale of geprinte, continue, discontinue of gemengde teksten te lezen om daarbinnen één stukje informatie te lokaliseren dat identiek is aan of synoniem met de informatie die gegeven is in de vraag of opdracht. Sommige taken, vooral bij discontinue teksten, vragen van de respondent om persoonlijke informatie in te vullen op een document. Er is nauwelijks sprake van afleidende informatie. Bij sommige taken moet er meer dan één stuk informatie worden doorgenomen. Kennis en vaardigheid in het lezen van paragrafen tekst en het herkennen van elementaire vocabulary die nodig is om de betekenis van zinnen te begrijpen, wordt verondersteld.
Niveau 2	226-275	33,2%	Op dit niveau kan het gaan om gedrukte of digitale teksten. Teksten kunnen continue, niet continue of gemengd zijn. Taken op dit niveau vragen van de respondent om 'vergelijkingen' te maken tussen de tekst en informatie en vragen vaak om inferenties of parafrases op een laag niveau. Er kan

vervolg **Figuur B1.1 Beschrijving van de vaardigheidsniveaus voor taalvaardigheid**

<p>vervolg Niveau 2</p>			<p>afleidende informatie aanwezig zijn. Sommige taken vragen van de respondent om: twee of meer stukken informatie te 'scannen' of te integreren, gebaseerd op criteria; informatie die gevraagd wordt, te vergelijken, te contrasteren of te beredeneren; in digitale teksten te navigeren om informatie uit verschillende delen van een document te vinden en te identificeren.</p>
Niveau 3	276-325	38,4%	<p>Teksten op dit niveau zijn vaak compact of lang en omvatten continue, niet continue, gemengde of meerdere pagina's tekst. Het kunnen begrijpen van teksten en theoretische structuren wordt belangrijker voor het succesvol uitvoeren van taken, vooral het navigeren door complexe digitale teksten. Taken vragen van de respondent om één of meer stukken informatie te identificeren, interpreteren of evalueren en vragen vaak om verschillende inferentieniveaus. Veel taken vragen van de respondent om betekenissen te construeren op basis van langere stukken tekst of om handelingen in meerdere stappen te verrichten, om zo antwoorden te identificeren en te formuleren. Taken vragen ook vaak van de respondent om geen rekening te houden met irrelevante of onjuiste informatie om tot goede oplossingen te komen. Afleidende informatie is vaak aanwezig, maar niet prominenter dan de correcte informatie.</p>
Niveau 4	326-375	11,3%	<p>Taken op dit niveau vragen vaak van de respondent om meerdere stappen te zetten om zo informatie uit complexe of lange, continue, niet continue, gemengde of meerdere tekstsoorten te integreren, interpreteren of te synthetiseren. Complexe inferenties en het toepassen van achtergrondkennis kunnen nodig zijn om de taken succesvol uit te voeren. Voorwaardelijke informatie is vaak aanwezig in de taken op dit niveau en moet door de respondent in zijn afwegingen worden betrokken. Afleidende informatie is aanwezig en soms even prominent als de correcte informatie.</p>
Niveau 5	Hoger dan 375	0,7%	<p>Op dit niveau kan aan respondenten gevraagd worden om informatie te zoeken en te integreren uit meerdere compacte teksten; om gelijkwaardige of contrasterende gezichtspunten te construeren of om <i>evidence based</i> argumenten te evalueren. Om de taken te kunnen uitvoeren, kan het nodig zijn om logische en conceptuele ideeën toe te passen en te evalueren. Het evalueren van de betrouwbaarheid van bronnen en het selecteren van essentiële informatie is vaak een eis. Taken vragen vaak van de respondent om zich bewust te zijn van subtiele theoretische aanwijzingen of om inferenties op hoog niveau te maken of gespecialiseerde achtergrondinformatie te gebruiken.</p>

PIAAC is het derde internationaal vergelijkende onderzoek naar de vaardigheden van volwassenen. Voorgangers zijn de *International Adult Literacy Survey* (IALS) en de *Adult Literacy and Life Skills Survey* (ALL). Achttien landen die deelnamen aan PIAAC, namen eerder deel aan IALS of ALL. Zeventien landen deden mee aan IALS en PIAAC, zeven landen aan ALL en PIAAC en zes landen aan zowel IALS, ALL en PIAAC. Nederland behoort tot die laatste groep. Dit maakt het in een aantal gevallen mogelijk om trends over een langere periode te beschrijven. In Nederland gaat het om een periode van rond de zeventien jaar. De vaardigheidsmetingen zijn echter niet volledig vergelijkbaar voor alle vaardigheidsgebieden. Dat geldt voor rekenvaardigheid (alleen ALL en PIAAC zijn vergelijkbaar) en probleemoplossend vermogen (kan niet met eerdere metingen worden vergeleken). In dit rapport gaat het vooral om taalvaardigheid. In de eerdere onderzoeken (IALS en ALL) werd voor taalvaardigheid een onderscheid gemaakt tussen proza- en documentgeletterdheid. Taalvaardigheid in PIAAC is echter breder dan proza- en documentgeletterdheid uit IALS en ALL. Toch is vergelijking mogelijk, omdat de testitems die proza- en documentgeletterdheid meten, opgenomen zijn in de nieuwe 'taalvaardigheidsschaal' van PIAAC. Om een vergelijking mogelijk te maken, is er ook voor IALS en ALL een nieuwe taalvaardigheidsschaal ontwikkeld. Deze is vergelijkbaar met de PIAAC-taalvaardigheidsschaal, maar de scores wijken enigszins af van de 'oude' proza- en document-schalen, zoals die zijn gepubliceerd in de rapportages van IALS en ALL. De relatie tussen IALS, ALL en PIAAC vatten we samen in figuur B1.2

Figuur B1.2 IALS, ALL en PIAAC

	IALS	ALL	PIAAC
Jaar van dataverzameling	1994	2007	2012
Aantal deelnemende landen	20	11	25
Doelgroep	16-74 jaar	16-65 jaar	16-65 jaar
Aantal respondenten	3.000	5.500	5.000
Gemeten vaardigheden	<ul style="list-style-type: none"> • documentgeletterdheid • prozageletterdheid • taalvaardigheid • kwantitatieve taalvaardigheid 	<ul style="list-style-type: none"> • documentgeletterdheid • prozageletterdheid • taalvaardigheid • rekenvaardigheid • probleemoplossend vermogen 	<ul style="list-style-type: none"> • taalvaardigheid • taalcomponenten • rekenvaardigheid • probleemoplossend vermogen in digitale omgevingen

De vraag is of PIAAC ook vergelijkbaar is met andere grootschalige internationale vaardigheden-onderzoeken zoals PISA (*Programme for International Student Assessment*). De doelpopulatie van PIAAC (16- tot en met 65-jarigen) omvat ook de cohorten die tussen 2000 en 2012 aan PISA hebben deelgenomen. Leerlingen die in 2000 aan het PISA-onderzoek hebben meegedaan, waren in 2012 26 of 27 jaar en behoren daarmee tot de PIAAC-doelgroep. Toch zijn er belangrijke verschillen tussen PISA en PIAAC.

- 1 PISA beperkt zich tot schoolgaande 15-jarigen, de PIAAC-doelgroep omvat 16-65-jarigen.
- 2 PISA en PIAAC meten verschillende vaardigheden: leesvaardigheid, wiskunde, natuurwetenschappen en probleemoplossen in PISA versus taalvaardigheden, rekenvaardigheden en probleemoplossend vermogen in digitale omgevingen in PIAAC. PIAAC en PISA meten beide functionele vaardigheden: het begrijpen en kunnen gebruiken van informatie die je in het dagelijks elven tegenkomt.
- 3 De gehanteerde niveaus verschillen. Daardoor is de PIAAC-definitie van laaggeletterdheid anders dan in PISA. Leerlingen worden in PISA getoetst op taalvaardigheid (leesvaardigheid in termen van PISA) en de resultaten worden onder andere weergegeven op 7 niveaus. De laagste niveaus – 1a en 1b – worden aangeduid als laaggeletterd, het hoogste niveau 6 als excellent.

In de meest recente afname van PISA in 2012 (Kordes, e.a., 2013) komen de onderzoekers tot een percentage laaggeletterden onder 15-jarigen van 13,8% (1,8% op niveau 1b en 12,5% op niveau 1a). Dat is hoger dan het percentage laaggeletterden van 5% onder de 16-24-jarigen

in PIAAC. Dat wijst erop dat de niveau-indelingen in PISA en PIAAC niet direct vergelijkbaar zijn. Het gaat bovendien om verschillende leeftijdsgroepen. Nader onderzoek naar de relaties tussen PISA en PIAAC is nodig om dit verschil te kunnen verklaren.

BIJLAGE

02

ning
Advie
n E
odisch
Ond
veze n
nlijk
oeps be
rde r
Wet o
Opleidi
ieve lee
Meth
eidend
erlingw
jk vorm
Ber
m
; van ee
idsm ar
punt
ol TI
ondsne
im voo
nnovat
als tv
sbegele
gericht
sprakt
Zorg ad
plator
io etk
Ar be
tsCen tr
r Schoo
i e va
cen tr

Bijlage 2

Om de betekenis van de PIAAC-resultaten – met name van niveau 1: laaggeletterdheid – in perspectief te kunnen plaatsen, is enige vergelijking met gebruikelijke Nederlandse standaarden noodzakelijk. Voor het niveau van de Nederlandse taal en geletterdheid worden verschillende indelingen gebruikt. Zo is in het kader van het Aanvalsplan Laaggeletterdheid het Raamwerk Nederlands ontwikkeld. Dit raamwerk beschrijft niveaus van taalvaardigheid die gebaseerd zijn op het *Common European Framework of Reference of Languages* (CEF). Het Raamwerk Nederlands was tot 2010 richtinggevend voor de taaleisen in het middelbaar beroepsonderwijs. De niveaus worden in dat raamwerk aangeduid met A1, A2, B1, B2 en C1. De volwassenen-educatie gaat ook uit van de niveauaanduiding van het raamwerk.

In het rapport *Over de drempels met taal en rekenen* (2008) brengt de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen (de commissie-Meijerink) advies uit over referentieniveaus taal en rekenen voor alle onderwijssectoren. Vanaf 2010 zijn deze referentieniveaus voor alle onderwijssectoren wettelijk vastgelegd en richtinggevend voor de inrichting van de onderwijsprogramma's, de toetsen en de examens. De referentieniveaus worden aangeduid met 1F, 2F, 3F en 4F. Elk van deze niveaus beschrijft basiskennis en basisvaardigheden voor taal (en rekenen). In de beschrijvingen van de referentieniveaus wordt zichtbaar welke kennis en vaardigheden na te streven of noodzakelijk zijn.

In tabel B2.1 zijn de kwalificatieniveaus en taalniveaus in een samenhangend overzicht bij elkaar gebracht. Daardoor zijn de verschillende niveaus te vergelijken. Het gaat zeker niet om precieze grenzen. De tabel laat zien waar de verschillende niveaus ongeveer geplaatst moeten worden.

Tabel B2.1 Niveau-indelingen

Kwalificatieniveaus		Taalniveaus		Testniveaus	
Beroeps- onderwijs	Vo	Raamwerk Nederlands (v)mbo	Referentie- kader Taal en Rekenen	PIAAC	PISA
				4/5	6
Associate degree	Vwo	C1	4F	3/4	4/5
Mbo 4	Havo	B2	3F	3	3/4
Mbo 3		B1	2/3F	2/3	3
Mbo 2	Vmbo-kl, vmbo-gl en vmbo-tl	B1	2F	2/3	2/3
Mbo 1	Vmbo-bb	B1	2F	2	2
Praktijk- onderwijs	Po	A2	1F	Hoger niveau 1 (laaggeletterd)	1a
		A1		Lager niveau 1 (laaggeletterd)	1b

onde
escomm
xam inc
innove
erwijs
Bed
ontw ikl
evolking

verw (

op het f

ngs- en
Advie
e romge
odisch
e

veze n
ning
roeps b
Orga

erde r
ktgekw
Wet (

n eor (

Opleic
r b
ieve lee
weede
eidend

ijk vorn
vieste :
m
oming
idsm al
rum
ol T
an **On**
um voc

BIJLAGE

03

ning
Advie
n E
odisch
Ond
veze n
nlijk
oeps be
rde r
Wet o
Opleidi
ieve lee
Meth
eidend
erlingw
jk vorm
Ber
m
; van ee
idsm ar
ount
ol TR
onds en
im voo
nnovat
als tv
sbegele
gericht
sprakt
Zorg ad
plator
io etk
Ar be
tsCen tr
r Schoo
i e va
cen tr

Bijlage 3

Tabel B3.1 Regionale schattingen inclusief standaardfout

Regio	Percentage	Standaardfout
Groningen	12,5%	2,32
Friesland	14,3%	3,02
Drenthe en IJsselvechtstreek	10,4%	2,12
Stedendriehoek, Flevoland, Gelderland en Food Valley	10,9%	1,65
Twente en Achterhoek	13,1%	2,29
Utrecht, Midden-Holland, Drechtsteden en Gorinchem	8,1%	1,51
Groot Amsterdam	16,0%	2,18
Noord-Holland Noord en Zaanstreek/Waterland	10,6%	2,19
Zuid-Kennemerland, Rijnland en Zoetermeer	9,7%	1,63
Haaglanden	16,5%	3,60
Rijnmond	17,1%	2,80
Brabant (West, Midden en Zuidoost)	10,1%	1,54
Brabant (Noordoost) en Rivierenland	10,7%	2,32
Helmond-De Peel en Limburg	13,8%	1,97

Laaggeletterdheid in kaart

Taalvaardigheden zijn essentieel om deel te kunnen nemen aan de arbeidsmarkt en aan het dagelijks leven. Nederland beschikt over een beroepsbevolking met een hoog gemiddeld niveau van taalvaardigheid. Maar een aanzienlijke groep mensen in Nederland is laaggeletterd: 12% van de mensen tussen 16 en 65 jaar hebben moeite met het lezen, begrijpen en gebruiken van relatief eenvoudige teksten, in digitale vorm of op papier. In deze publicatie staat deze groep laaggeletterden centraal: hoe ziet deze groep eruit, hoe ontwikkelt laaggeletterdheid zich in Nederland en tegen welke eisen lopen laaggeletterden thuis en op het werk aan? De resultaten zijn afkomstig van PIAAC: een OECD-onderzoek dat het niveau van kernvaardigheden onder volwassenen in 24 landen in kaart brengt.

Laaggeletterdheid in kaart is een gemeenschappelijke productie van het Expertisecentrum Beroepswijs en Stichting Lezen & Schrijven.

Het Expertisecentrum Beroepsonderwijs (ecbo) ontwikkelt, verzamelt en verspreidt wetenschappelijke en praktijkgerichte kennis over het beroepsonderwijs. Resultaten van onderzoek delen wij met het bve-veld: via workshops, publicaties en lezingen. Zo willen wij een bijdrage leveren aan de kennisinfrastructuur van de sector beroepsonderwijs en volwasseneneducatie.

Stichting Lezen & Schrijven is in 2004 opgericht door H.K.H. Prinses Laurentien der Nederlanden. De stichting heeft als doel om geletterdheid binnen Nederland te vergroten. Meer informatie over de stichting is te vinden op www.lezenenschrijven.nl